

MÉJJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... 10.—

Negyedévre ... 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Népszínház-utca 22. sz.

Telefonszám: 61—38.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

— Budapest, december hó 25. —

Időm lejárt...

Időm lejárt, hanyatlik napom,
Ifju titánok, üssetek agyon!

Voltam nagy úr. Hirem szétfutott:
Birokra menni ma már nem tudok.

Babérrerdőkön vitt utam keresztül,
Most léptim nyomán őszi haraszt rezdül.

Voltam király... Sidók királya,
Még mindig nagyon göröngyös e pálya.

Golgota hajdan... ma várja guillotin.
Rendbe van! Rajta! én hős fiaim!

De egyet mondok, ifju titánok,
Holtom után én csak haza találok.

És megnövök... mint ama szentről mondják,
S enyém lesz újra hatalom és ország.

És hurkot kötök és szétverek
Én elcsigázott, fáradt, vén gyerek.

Levedlik rólam folt, kiépül csorba,
Glóriásokkal ülök majd egy sorba.

Arany-karszékben, lábam alatt zsámoly,
Körém udvart szó az idő, a távol.

Mert szélesek és nagyok a világok —
Hol lesztek akkor fiatal titánok?...

Kiss József.

Krónika.

A jubiláns Mikszáth Kálmánnál.

— decz. 23.

Az ezerszer agyonidézett legendai bóhóc, mivel más ajándék nem tellett tőle, jámborul elment a Notre-Dame festett képe elé és ingyenbukfenczekkel mulattatta a mindent megértő szüzanyát.

Hát a jubiláns nagy Mikszáth Kálmán iránt hogyan mutassa be hódolását az ő legalázatosabb tollforgató szolgálja, ha nem úgy, hogy elmegyén hozzá s az interjuvolónak félszeg szálem alejkumjaival, feszenő kontortzióival, felületes indiszkréczióival: szóval az ő ujságírói mivoltának minden bukfenczvetéseivel igyekszik mosolyt csinálni ajakára.

Hanem a szobalány, aki ajtót nyitott, más nézetten volt és amikor meghallotta, mi járatban volnék, megjegyezte:

— Most nem lehet bemenni a nagyságos urhoz. Grófnék vannak nála.

Csak ennyit mondott. De olyan büszkén, hogy ki kellett találnom: ez a lány még csak kis ideje szolgálja a mostani gazdáit és szokatlan neki, hogy grófnéknak nyisson ajtót. Sebaj, majd megszokja. Végignézett rajtam jóakarattal. A szeme szinte biztatott: »mondja, hogy maga is gróf, akkor beeresztem«. De nem mondtam. Konstatáltam, hogy szobalányoknak igen jól áll, ha fehér kartonbóbitát viselnek a fejükön és a bőbita alatt grófnékon jár az eszük. Aztán beküldtem névjegyemet Mikszáth Kálmánhoz. Kiizent, látogassak el hozzá egy óra múlva. A szobalány nagy respektussal adta át az izenetet; láttam rajta, közben kifundálta, hogy akit a gazdája egy órával a grófnék vizitje után már fogad, az szintén legalább is báró, vagy más efféle. Mindenestre nyájas volt. Tehát bizvást visszajöhetek azokat a bizonyos hódoló bukfenczeket vetni...

És szeretnék most néhány szót mondani arról a barátságos, meleg, biedermeieres lakásról, ott a Reviczky-téren, ahol Mikszáth Kálmán lakik. Nem tudom, mióta lakik ott, de mintha örök idők óta, annyira az ő szíve, az ő derüje, az ő keresetlen egyszerűsége mosolyog le minden falról, minden kárpitról és butor-darabról. Olyan nagy ott minden, olyan bő és kényelmes, mintha minden egyes darab külön-külön Mikszáth Kálmánhoz volna szabva. Öles székek, hatalmas asztal, mindenütt sok puhaság, kevés cziczoma és

mégis sok szin, az ebédlőben telefon: mindezen meg-
 érzik, hogy itt, az étkezés után még sokáig körülülük
 az asztalt; beszélnek, mesélnek, van kinek meséjét
 hallgatni, és van, aki hallgassa... Az ebédlő itt valami
 atrium-fajta. Fontos hely lehet, sokat vannak benne,
 máskülönben a telefonnak nem itt szorítottak volna
 helyet... Kedves, meghitt régiség van abban az ebéd-
 lőben, igazán, az ember messze-messze hinné magát,
 valahol vidéken, nemesi kurián, és nem itt a főváros
 kellős közepén, ahol köröskörül *préau*-s, elzárt grófi
 paloták vannak, s a palotákban a legtisztább rokokó.
 Nem tudom, van-e a Mikszáth Kálmán ebédlő-szobájá-
 ban régi német zenélő-óra, olyan fajta, mint a híres
 strassburgi, de ha nincs, hát nagyon hiányzik onnan.
 Hogy elzsonganának, és milyen hosszan, ebben a
 barátságosan meleg atmoszférában azok a kedves, naïv
 melódiák...

Elmentek már a grófnék, de azért még mindig
 nehéz szövégre kapni a mi nagy, nagy íróművésznket.
 Most még előbb a szerkesztőségi szolgák fallanxán kell
 keresztültörnöm, és majd csak ha ezek megkapták a
 karácsonyi kéziratot (meg melléje a csengő borraivalót),
 akkor számíthatok rá, hogy egy félórásckára lefoglal-
 jam szíves vendéglátómat. Innen az asztalfiókból elő-
 kerül a kézirat, onnan a szekrényből a boríték, mellény-
 zsebből a borraivaló, és ha még olyan falánk is az
 ujságjaink karácsonyi melléklete, előbb vagy utóbb
 Mikszáth csak kielégíti ezt a minotaurusi éhséget.
 A szerkesztőségi szolgák elköszönnek. Magunkra mara-
 dunk. Belesüppedek az egyik óriási karosszékbe, és
 szivarszó mellett belekezdzenék az én hódoló kérdés-
 felvonultatásomba. Jó szerencse, hogy Mikszáth keresz-
 túllát a dolgon, és jószívu megkönnyebbiti a fel-
 adatomat... Igaz is, mire való itt a sok kérdés, amikor
 beszél ő amugy is, csak követni győzzem az utján,
 és ne vesztsek el egyet se a jókedve és bölcsesége
 gyöngyszemeiből, amiket le-le perget, mint az erdei
 ösvényen egykor Hüvelyk Matyi...

A jubileumáról kérdezem, és Mikszáth nagyon
 meghatottan feleli:

— Végtelen örömet szerzett nekem, hogy Mikszáth-
 falvának keresztelik el a szülőhelyemet. Gyöngéd gon-
 dolat volt, és igen nagyra becsülöm, mint különben a
 szeretetnek azt a többi, sokféle megnyilatkozását is,
 amelylyel az ország minden részéből elárasztanak.
 Hiszen szegény, kipumpolt ország vagyunk mi, és az
 író még a jubiláris ünnepeltetése alkalmával se kíván-
 hatja, hogy mindjárt a Peru minden kincsét hozzák
 elébe. Meg aztán a jubileum nem temetés még, hogy
 igazán impozánsan rukkoljon ki az egész haza...
 (Ezt valami kis keserű mellékizzel mondotta, — vagy
 csak én éreztem így?) Különben még nem tartunk a
 jubileumnál; egyelőre az előkészületek folynak. De
 annyi a spontán gondolat, akkora a szíves részvétel
 ebben az előkészületben, hogy lehetetlen megindultság
 nélkül gondolnom rá. Milyen finom ötlet volt, hogy az
 a falu ezután az... apám nevét viseli! És ehhez az
 ötlethez egész sereg egyéb sorakozik. Az országban

egész sereg egyesület választ még disztagjának, ez az
 ő adójuk, mást nem adhatnak. No meg persze szép disz-
 oklevelet. És melléje szíves kísérő sorokat, telve a szere-
 tet melegével, meg bizonyos szégyenkezéssel, amiért
 külön megemlékezésre nem tellett nekik.

Elmosolyodott valami különös, barátságos és elnéző
 mosolygással, amint hozzátette:

— Tudja-e, hogy ez most az én legfőbb elfoglalt-
 ságom. Szép válaszokat kisütni, amikkel megköszönöm
 a diszokleveleket, köszöntő írásokat. Annyi pirulás,
 szemérmeskedés van azokban a köszöntő levelekben,
 hogy megsajnálom a derék embereket, akik bizonyára
 a legkülönb ajándékkal szerettek volna meglepni.
 És visszairok mindnek valami furcsát, barátságosat,
 hogy megnyugtassan őket: nagy öröm nekem az a
 diszoklevél is... (A máramarosszigeti »Szilágyi István-
 Kör« szintén ezzel fejezte ki hódolását a nagy író iránt:
 disztagnak választotta. És az oklevelet olyan szégyen-
 kezően szerény, bocsánatkérő levéllel kísérték, hogy
 Mikszáth menten az íróasztalához ült és megnyug-
 tatandó a jó embereket, megirta nekik: tévednek, ha
 azt hiszik, hogy diszoklevelük csak egy a sok közül,
 amely neki nem jelent semmit. Ne higyjék, hogy neki
 mindegy: egygyel több vagy kevesebb. Az a bizonyos
 egy: néha nagyon is fontos. Hiszen a lóhere is csak
negyedik levelével lesz babonás értékke... Tehát szíve
 szerint nagy tisztesség neki az, hogy a máramaros-
 szigetiék odaültetik őt a »család« körébe. És való-
 színűleg ugyanilyen szép, gyönyörű dolgokkal fizet
 Mikszáth a többieknek is, akik megválasztják tisztelet-
 beli tüzoltónak, vagy tanítónak, vagy horárnak,
 vagy tiszteletbeli egyébnek. Felel mindenkinek, ad egy
 kis aranyforgácsot a szívéből mindenkinek; — tehát
 semmi kétség, hogy végül nagyon ráfizet a jubileumra,
 s mire elérkeznék az ünnepeltetés, az ajándékozők
 népes tömege közepett ő lesz a legkifosztottabb. És
 mégis: a legmegelégedettebb. Ez Mikszáth Kálmán.)

— Nézze ezt a pipát — mondotta és hatalmas,
 faragott tajtékpipát vett elő a szaténos tokjából. —
 Hentaller Lajos lepott meg vele. Gyönyörű pipa, mi?
 Nagyon megörültem rajta, és még mielőtt először
 megtömtem volna, megköszöntem az ajándékot Hental-
 ler barátomnak. Azt irtam neki, hogy ehhez a pipához
 három fej kellett. Kellett először az övé (Hentalleré),
 amely ezt az ajándékot kitalálta, kellett aztán egy olyan
 fej, mint az enyém, amelynek nem árt meg még ekkora
 pipából se a nikotin; végül pedig, hogy igazán élvezetes
 legyen az ajándék, kell hozzá még egy harmadik fej is,
 a Komjáthy Béláé, aki most megirigyelheti Hentaller-
 től az ötletet, tőlem pedig — nagy pipa-gyűjtő letére —
 a pipát... (Hát nem fizet-e rá a jubileumára, ha min-
 den ajándékot, minden üdvözlést, minden köszöntő
 levelet ötlettel honorál és semmit se hagy válaszolat-
 lan? Siettetni kell azt a lassan czihelődő ünnepséget,
 mielőtt még Mikszáthon végleg urrá válnék a tékozlás
 ördöge. Hiszen pazarolta az ötletét mindig, de idáig
 legalább a mindnyájunké lett valahány bonmotja.
 Holott most egyeseknek adresszája őket, hadd tudják

meg ezek is, mi az, ha Mikszáth Kálmán egyszer jubiláló duhajkodásra adja magát.)

De a legmulatságosabb mégis az, hogy a jubileum nemcsak Mikszáthot abszorbeálja, hanem a — feleségét is. A vidék, a jó vidék él a kedvező alkalommal, s nem csupán a koszos író autogrammjait gyűjti fel, hanem jövődö muzeumok számára, gondoskodik a Mikszáthné kéziratairól is. Csak így magyarázható az az alázatos néhány sor, amelylyel az egyik észak-keleti megye főispánja kereste fel az író nejét, megkérve, írjon neki a — férjéről. Mikszáth Kálmánról, de nem az íróról, hanem a férjről, az apáról, a családfáról... És Mikszáthné jól fogadta a kérést, amely alkalmat kínált neki, hogy végre-valahára, Mikszáth oldalán önmagában is felfedezze az író, meleg lelkű, meghatott szavú író, aki kalamáris helyett a szíve vérébe mártja a tollát, amikor a férjéről ír és a családi életéről... És gondolkodása függőleg visszaszalad a múltba, hogy kihalászsza belőle ezt a kedves, épp oly jellemző, mint mulatságos epizódot. (Nekünk Mikszáth Kálmán monddta el.)

— Rajongva szerettem a gyermekeimet mindig. És különösen amíg kisebbek voltak, szinte féltékenyen vigyáztam, hogy semmi kívánságuk ne maradjon teljesületlen. Így történt, hogy megállapodtam egyik kecskeméti-utcai boltossal, — afféle bazárja volt neki — hogy letétben hagyok nála ötven koronát, viszont ha a gyerekek bejönnek hozzá játékot választani, adjon csak nekik oda mindent, amit szemük-szájuk megkíván. Az ötven koronát én majd mindig újra kiegészítem... Aztán hazamentem, kitanitottam a gyerekeket, hogy van egy bolt, ahova mindig bemehetnek, kiszemelhetik a nekik tetsző portékát, csak rá kell mutatniok, és mondják ezt a bűvös szót, hogy »Muki, Muki!«, erre az övük lesz a holmi. Így is lett. A gyerekek hosszú ideig be-bejártak a boltba, mondogatták a bűvös szót, megkapták a játékot, czipelték haza, és nem lett volna soha semmi baj, ha utóbb, már növekedvén kicsit, és nekibátorodva, egy nap be nem állítanak egy — idegen boltba. És ahogy megszokták: kiválasztották a nekik tetsző portékát, ráböktek, s mondták: »Muki, Muki!« Azzal már el is akarták hozni. De persze a boltos hallani se akart bűvös ígéről (más bűvös ígéje volt annak!), hanem szépen kitette a két urfit. Akik erre nagy bosszusan jöttek haza, és az idősebbik alig győzte a dohogást, hogy így meg úgy, milyen számár az a boltos, hasztalan mondja neki az ember »Muki, Muki!«, csak nem akar érteni a szón...

És van Mikszáthnének még egy értékes megfigyelés-reminiszccenziaja az ő nagy mesemondó uráról. Ezt is Mikszáth szájából hallottuk, de milyen kár, hogy az ő szó-pillangói, hacsak nem a tulajdon keze szurja őket gombostűhegyre, menten himporukat veszítik... Hanem hát a feleség reminiszccenziaja:

— A feleségem — beszéli Mikszáth — észrevette, hogy nagyon ellustulok, még mozogni is lusta vagyok, nemhogy járni. Sőt annyira ellustultam, hogy — mindenkire rádísputáltam volna a magam renyhességét.

Ha ott jártunk néha a falusi tuszkulánomban, és jött a kocsis, hogy jelentse, befogja a lovakat és elhajt valahova, mindig tartóztattam: maradjon csak, ne menjen, ne bántsa a szegény lovakat, hadd pihenjenek azok is. Ki tudja, ha rajtam áll, talán a Csipkerózsika kisasszony alvó tündérpalotájává változtatottam ott a házat, és alvóvá teszek benne mindenkit. Pihenjenek. Pihenjen a ház, és a benne lakók, meg a cselédek, meg az istálló népsége, az állatok, és pihenjen a föld is, hátha előzőleg ugyanis tulságosan megdolgoztatták...

Nem érdekes-e ez a kis epizód, ez a parányi megfigyelés, amely a feleségén keresztül jutott el Mikszáthhoz? Szinte látjuk őt, a mozdulatlanságot és pihenést keresőt, akinek fürge szelleme ebben a környező nagy mozdulatlanságban még serényebben jár; szárnyal és terem, benépesítvén a végtelen csöndet neki tetsző, más, harmónikusabb lármákkal. És ahol mozdulatlanságot lát mindenki, egyedül ő veszi észre a mozgást, azt, amelyet a tulajdon fantáziája teremtett oda. Buddha a hegyóriások völgyeinek csendjében, néma hallgatóságában, a maga ellustult aszkézisében egész világokat fedezett fel, a világ és az élet nagy, titkos értelemét, mindent, ami mások számára rejtély volt. Felfedezte, nem azért, mert vallásalapító volt, hanem mert költőnek született. És Mikszáth is költő; a lustasága, a mozdulatlanság utáni sóvárgása, az a végtelen pihentetési vágya is mind a költőé. Az persze más lapra tartozik, hogy mindehhez a nobiles vágyakozásához van viszont földje, kocsisa, lova, amit pihentessen... Bezzeg a Pegazusa iránt jóval szigorubb...

— Igen, — mondotta — dolgozom. Most egy közjogi regény foglalkoztat; furcsa, magában álló munka, amilyent még nem láttak. Egy regény keretében ismeretem majd a mi közjogunk minden ága-bogát, hadd ismerje meg a külföld... A regény első része Amerikában játszódik, a másik fele itthon. Az első felével már meglelnék... Ha ezzel a regénnyel elkészülök, rákerül a sor a másokra; a fejemben szinte készen van az is. Gróf Károlyi Pista lesz a hőse, testvére annak a Károlyi Sándornak, aki a majthényi páston letette a fegyvert. Regényes história az nagyon, és annak idején, a tizenhetedik század magyar urai köreiből sokat beszéltek róla. Kész regény az a história, úgy, amint van, se elvenni valóm, se hozzátenni valóm alig lesz. És bizony váltig csodálom, hogy ilyen érdekes történet a mi időnkig már feledésbe mehetett, úgy hogy a porbul kell kiásni. (A mi időnkig már, — mondja Mikszáth — mert ő neki harmadfél évszázad: semmi. Hogy harmadfél száz év pora és moha sok mindent belephet: nem akarja elhinni. Az érdekes história, a kuriózum az ő meglátó szeme számára olyan kimagasló valami, hogy azt ugyan soha el nem takarhatja feledés. Az érdekesség abszolút dolog, a porszem és a lepergett idő pedig semmi; milyen balgák az emberek, ha elhiszik, hogy a tehetetlen semmi eltemetheti azt, ami abszolút... És Mikszáthnak van igaza, és ezért fedezi fel, amit mi különben soha nem láthatunk. De most hozza, hozza már mindnyájunknak, pedig úgy elfeledtük,

hogy archivumok poros emlékezetéből is alig tudta kiánsni.)

... Beszélget Mikszáth az ő sajátos, aranyos beszédmódján, és mint gyerek a színes, cikázó sárkányt, amit elkap a szél, eregeti jókedvű megjegyzéseit; minden szavából bölcsesség világlik ki, és amint a témáit váltogatja, a nézőpontjait sokszorozza, és mond valami újat mindenről ezen a világon: írókról, irodalmokról, gazdasági relációkról, történelemről, esztétikáról vagy filozófiáról, fiatalokról, öregekről: hát hihetetlen üdeség, változhatatlan örök frissesség érzik meg rajta, fölényes vitatkozó-kedv, valami, ami nekem egy nagy francia költőt juttatott eszembe, aki a tavaszt mint *»vieux jeune homme«*-ot köszönti. Ilyen *vieux jeune homme* — öreg fiatalember — Mikszáth is, de talán a szóösszetételnek inverz értelmében úgy, hogy *nagyon fiatal öreg ember*. Ámbár egyik formában sem lesz bántó az összehasonlítás, amely, akárhogyan forgassuk is, mindenképpen mint a tavasz rokonát szeretné ünnepelni a nagy jubilánst.

... És mert nagyon alatta maradtam feladatomban, hogy beszámoljak Mikszáthnál tett látogatásomról, azért elővigyázatosságból, mentegetőzésből, ravaszkodásból ideiktatom még azt is, mit felelt, amikor megkérdeztem, hogy negyven évi munka, négy évtizedes művészi alkotás után micsoda belső változásokat, lelki evolúciókat figyelt meg önmagán?

— Lehiggultam — felelte csendesen. — Megbocsátó lettem, és szörnyen elnéző minden emberi gyarlóság iránt.

... Hízlegek magamnak vele, hogy nagy szükségem van erre az elnézésre...

Adorján Andor.

Éjfél.

Írta: PAP MARISKA.

A boltozatos, kongó nagy refektóriumban felgyújtották kis viaszláncjait a karácsonyi fának. Ő, ennek a fának nem csüggedtek le ágai a villogó lánczok, aranygyümölcsök és marczipánbábuk sokaságától; nem ragyogott rajt gyermeki öröm és mesekáprázat; csak néhány bus betlehemi csillagocská rezgett, és a szent istálló ábrázolata, a Madonna héttörös szíve, a golgothai kereszt és a szentléleknek ős galambképe sápadozott ott — mind fehér viaszból — a gyér tülbombok között. És a fa alatt harmincz ajándék, harmincz meglöpött létnek az alamizsnája, csupa fanyar, öreges, apáczás holmi, meleg harisnya, gyöngyös imafüzér, ókularé és szentkönyv. A harmincz apácza végigülte a keskeny, messzenyuló asztali sort, és a szárnyasajton behozta egy kékkötényes soror a leveses kondért. Egy kispendülés, egy tányércsengés sem nyilalt a zsibbadó csöndbe; a sápadt, száraz apáczauijak között megnemult a hangoskedvű ezüstkanál és megsüketült a csörrenő pohár; nesz nélkül fogyott el edényeikről a főtt hal, főtt gyümölcs és ünnepi kalács. Étekimádság után is ott maradtak a viaszkönyveket sirdogáló fácska között valamennyien; a lekoppasztott asztal fehér terítőjére görnyedő árnyuk olyan volt, mint fázós

varjaké a réti hó fölött. Voltak közöttük, akiknek a fekete szőrruha gyászából még üdén virágzott ki az arcuk és a durva vászonbóbita alatt friss pihéje sarjadt az ollótarolta hajnak. Akik még fel sem ocsudtak a gyereklányos, sápkóros, hallucináló bódulatból, amelyben elmondták sulyos szavait a szent fogadalomnak: »örökké szegény, örökké türelmes, örökké rab, örökké szűz...« És voltak, akiknek sorvasztó éjszakák lángjai között sokszor megmutatta már lárvátlan, mezitelen valóságát az élet. Akik mélyszeműek, vénék, halványak és keserűk voltak, szegény öreg isten-cselédek, akiknek kimenőnapot, vagy egyetlen mámorító ital-kortyot az élet asztaláról, vagy bárcsak egy szép szót — nem adott a gazdájuk soha...

Most mind ott ültek együtt, hallgatták, ahogy a klastromóra szép zengő szóval verte a tized, és várták, hogy az éjféli miseharang ezüstnyelvével a szívükbe üssön, szólítván őket a legmagasztosabb templomi pillanatokhoz, amikor az orgonán felbugó angyalhosszának és az aranyedényből felszálló füstök őket is viszik, fel, fel, csillagos ködvilágba, ahol még nekik is lehet hevülten remegni, lázasan égni, csókolni, sirni és dalra tární a suttogó torkot. Itt, fenn, e nagy, árka-dos szobának kriptai komorságában csak halkán suhan a hang, amikor e misztikus éjjel varázslatában már nyiladozik a lélek és a száj, és a legédesebb és legbusabb asszonylegenda válik elevenné a sok szűz képzeletén át. Máriáról esik a beszéd, a terhes Máriáról, ki vajudása égő perceiben hasztalan vánszorog kaputól-kapuig a gonosz falu utczáin által, hiába rázza meg gyöngge kezével a hideg szíveknek lakatos lánczait. Máriáról, ki nem leli sehol gyötrelmeinek ágyát, — kit lánczról uszított kutyával üznek el némely küszöbről, — kit rimának szidnak e bánatos éjen, és akinek istállói barmok szelidsége ád jászolt, szénahalmot, melengető leheletpárát...

A suttogásos éjbe ekkor belevág egy hang, egy éles, keserves, hasító sikoltás, mely szinte megvérezi a csöndet, egy üvöltő jajszó, mely kongva fut végig a klastrom sikátorain, és reszkette nyilal be az ajtón, mely mögött harmincz apácza szerelmes áhitata öleli körül a hóban tántorgó fájdalmas Anyát. A szilaj rémület ver most végig a vézna testeken és kergeti őket ki, a hang után, amely ha gyöngébb és bizonytalanabb, talán vaczogó félelemmel zárják be előle az ajtót; de ez a sikoltás furcsa és rettenetes, parancsoló és sürgető volt. A kemény főkötők szárnya mind összeroppant, a habitusok szegélye letaposódott, ahogy rohantak. A kiáltás megegyeszer felbugott. A konyha felől jött. Egymást buktatva zuhantak be mind a harminczan az ételszagu üveges ajtón.

A kőcokkás pádimentomon vonagló testtel kuporgott a klastrom cselédje, egy Liza nevű sváb lány. A didergős Liza, aki a csipőverő rojtos keszkenőjét egy perczre sem vetette le a nyár óta soha; a cifra Liza, aki dusránczu, keményre vasalt kötényeit még akkor is hordta, ha ruhát mosott vagy surolta a konyhát, pedig akkor lazsnak való a fehérnép elé, nem vasalt kötény. És Liza éppen Vizkereszt napjára mondta fel a jó szolgálatot; akkorra készült az anyjához, haza. Elszámította magát az ostoba személy. A vasalt kötény és nagykendő bánatos titka most mégis feltárult. A duzzadó, bőtejű melle fölött szétnyílt a rékli; a kötény se volt előtte épp, amikor a konyhaközépen megrohanta és földrevágta az anyai kinszenvedés. Liza vajudott.

Mária lányai! Halvány kis apáczaárnyak! Csak álltak ott a konyhaküszöbön mind a harminczan, tág szemekkel és döbrent arczzal és ez arczon és sze-

mekben ott hordva még a Mária-rajongás fényességét és az érte sirt könnyet, és ott hordva már az előttük vonagló eleven anyaság láttán kelt testi irtózatot és a nekik vad, bizarr helyzetnek ijedelmét és szégyenkezését.

Ó, a Mária, az édes, glóriás asszony, ki galamb-léptekkel suhan tova a havon, és liliomujakkal kop-pantja meg a könnyörtelen ajtót, ki sugárkoronát visel homloka fölött, ki gyönyörű szűz, titokzatos rózsza és isteni bánat, ő az álmovilági, örökkévaló és legszentebb anya! De ez a hus-vér némben itt, ez a szolgálóleány, a kormos kezével és zilált ruházatával, ez a véres tócsa itt a földön, e verejtékes arc és állati jajszó és ék-telenné vált test, mindez félelmes és rut a szemükben. Ó Mária!

Es Lizának menni kell innen. Menni kell, bár egy órányira lelhet csak falut a hóban, bár alig hogy meg-állni képes, bár bizonyos, hogy manapság nincsenek már csodálatos istálló-menedékek, melyek fölött üstökös csillag gyulad az égre és amelynek szerető és bölcs barmai vannak. Mennie kell, mert szégyennel és hazug-sággal fertőzte meg a tiszta házat. Mennie kell, mert a szüzesség, a szemérem, az irtózás nem maradhat véle egy földel alatt, mert itt nincsen, aki érinteni merné, aki a halálos határon átsegítené és senki segítséghez innen utra nem mehet, mert a nagy fogadalom, a nehéz esküvés még akkor is lakattal fogja előttük a vasas ajtót, ha a kolostorházat már emésztené a tűz. Egyedül ő a szabad.

Szabad. A sororok reszketve kötögetik neki sávo-lyos abroszába a batyut. Vértelen orcájukon ott világlik a kétségbeesése annak a kevés emberi valóság-nak és asszonyi ösztönnek, amijük még van; ott világ-lik a felháborodás tulajdon tettük fölött, — mégis elküldik a tántorgó, nyomorult Lizát; mégis bezárják utána dupla kulccsal a portát és nem mernék utána nézni, hogy utat talál-e, nem bukik-e bele holtan a hóba?!

A portásapácza a legfiatalabb. Ágnesnek hívják. Csupa fakóság, csupa ideg, csupa vízió és hisztéria az egész satnya lány. Ő az, aki rákulcsolja kétszer az ajtót az eltávozóra, ő az, aki hallja még künn is a mély nyögését és hogy faczipője alatt hogy sir a hó. És ahogy a kulcsot lehuzza, alélt orcával bukik előre soror Ágnes a feléje táruló karok közé.

A többi mind megyen az éjjeli misére, őt a czellába viszik, ágyba takarják. És mikor a pattogó falépcsőn lesuhognak a fekete szőrszoknyák és az övbe kapcsolt imafüzérek tovacsörögnek, a kis apácza felül és figyel. Azután otthagyja ágyát, az imazsámolyon lép fel a magas ablakczellához és lehelettel, orcával, kézzel olvasztgatja az üveglap jégberkeit és zuzmaraliliomait. És igazán látja az utat! A csillagtalan éjjelt, a végtelen havat, amelynek madárnyomain, vadcsapásán botla-dozva vánszorog tova egy formátlan, szürke árnyék.

Soror Ágnes mögött meg ott állott már egy nagy, vörös kobold, és parázsló ujjával lefogta hátulról lassan a szemét. A láz volt. A czella, az ut, a hó, az éjszaka és a köd, minden vörösbe ömlött egy pillanat alatt...

Elbugta már az orgona a harmatozó égi magasok, a pásztorhívó angyalok és a három királyok minden zsolozsmáját. Éjjeli ezüstdalát elkongatta a harang. Kihunytak a gyertyavilágok, és a tömjént perzselő tüzek, behunyta szemét a drágakő és az aranysugár, a selyem-fény mind homályba halt. Mind elszállt a füst, az illat és az asszonyi fohász. Néma és vak lett a kolostor-templom és a czellákba térülő apáczalányok lépése alatt

megint nyöszörgött a fából való lépcső és suhogott a sikátor köve. A beteg sororhoz bementek sorba. A fehér teremts lángoló orcákkal és valami mennyei elragad-tatás mosolygó fényével homlokán, szemén, ott állott még mindig az ablak előtt, a vörösbárony térdeplőn nyugtatva meztelen lábát. És intett feléjük, mind, mind magához hívta őket, és reszketeg, sápadt ujjai-val kimutatva az ablakon át az éjszaka felé, beszélni kezdett:

— Liza ment. Hét lépést vonszolta magát, akkor összeroskadtt és újra felkelt és megint csak lépdegélt előre hetet. Sok-sok hét lépést rovatogott Liza a hóba, meg-meggörnyedt és a vállait erősen rázta a sirás. És egyszer csak a kis batyuját is letette a hóra, csak úgy botorkált üres, széttárt kezekkel, mintha valakinek könyörgött volna. És így se bírta már és arccsal bukott bele a hóba, és akkor megmozdulni sem tudott többé, csak feküdt, mintha meghalt volna már és a szél hordta rája a havat. És akkor kelet felől édes, enyhe ezüsthény közelgett errefelé és a fényesség között lassan gurult, gurult egy kis piros kordé. Két hófehér számárka bak-tatott előtte és hátul a kocsi-fenek lágy szénakévékkel volt megrakva bőven. A gyeplőt egy erős, szakálás ember vezette és mellette ült egy kékpálástos, gyönyörű asszony, akinek idáig fénylett az édes arcza és a hajából olyan világosság szállt szét az éjszakában, mint az arany-por felhőzése. A szent ács volt a szamaras ember és Mária volt az asszony! És a kis kordé odagurult lassan a Liza mellé,ők kettőn feltámogatták a hóból és befek-tették a puha szénaágyra és Mária rátakarta a kék köpenyét, József meg elhozta neki a batyut. És felültek melléje ketten kétfelől, a piros csótáros számárkák megint nekivágtak a havas végtelennek, és a kis kordé gurult, gurult, el kelet felé, és amikor már mennyei messzeségben voltak, a Madonna még egyre töröl-gette csillagos csipkekendőjével a Liza kinhamatos arczát...

Hajnali négy órakor.

Most kávé kellene. Pillés és enyhe kávé

És egy nyugalmas, fekete szivar.

Hogy oly lázzal, mely ezer éjszakáé,

Azt mondjam a kelő reggelnek: ávé,

Az ébredés lázadt szavaival.

Künn köd. Regényes, reggeli roráté.

Itt benn a gyertya olyan halovány.

Fakó fal. Álmos ágyak. Örökös csönd.

Egy keltőóra, amely felcsörömpölt

S most süketen vár és ver tétován,

Hogy beleborzong fütetlen szobám.

Ver a szívem... Óram is egyre ver még.

És fojtogatja torkom az öröm.

Micsoda ez a régi-régi emlék?

Dalolni és sikoltani szeretnék

És szállani a hajnali ködön.

Csiklandja mellemet, oly édesen tép,

Mint bús gyerekkorom emlékei,

Hogy álmosan gondoltam még az éjre.

S petyhüdt arczom a mosdó vize érte.

S szaladtam volna ki, a ködbe ki,

A nagy megindulást köszönteni.

Még nincsen itt. De jön. Hajrá a reggel.
 Még csupa folt és csupa sejtelem.
 Nyomott szívem hozsannázva remeg fel,
 Füstöl az út gyászkanaláberekkel
 És holt magány kong árva tereken.
 Ilyen magányt nem látott soha ember,
 Ez a magány csak én velem rokon.
 Gázlámpasor virraszt kihalt utaknál,
 Az éj mellett ravatalgyertya barnál,
 Így megyek az ájult fővároson
 S utolsó álmát félve meglopom.

Fekete bársonyok közt éji pompa.
 Oly nesztelen, oly csendes és kopár.
 A kórházakba' lámpa leng lobogva
 Virrasztó lángok távol ablakokba'
 És éji fényük fájón folydogál.
 Félő kaszárnyák bujnak össze sorba,
 Mik éjjel is úgy álltak az uton
 És szundikálnak, lomha, furcsa szörnyek,
 Dermedt nyakuk sután előre görbed,
 Kinos vonaglász reszket álmukon: ...
 De itt a reggel, én, csak én tudom.

Egy bérkocsin rohanok most elébe
 S lihegve lesem, merre érkezik.
 Külvárosokba bujok fázva s félve
 És belenézek szürkülő szemébe
 S megcsókolom didergő térdeit.
 Jaj, merre jön? Jaj, az utamba tér-e?
 Itt már az éjjel fátyola szakad.
 Fáradt leányok, éjjeli pincérek,
 Ödöngő lumpok, akik hazatérnek
 S a perczenő fényt várom sápatag,
 Nehézságu, sötét tetők alatt.

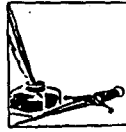
A szívemet széttépem száz darabra
 S az ébredőknek mind odavetem.
 Az első villamos robog, hozsanna,
 Egy kiscseléd lámpát gyújt a magasba
 S zöld fénybe motoz az emeleten.
 Áldott, aki a reggelt nekem adja,
 Áldottak e bús, fáradt emberek,
 Kik élnek és hozzám hajolva lágyan,
 Szelid kezekkel hűtik éji lázam,
 Áldottak az alvók, a csendesek
 S áldottak, akik menni kezdenek.

Áldottak ők. Áldott, ezerszer áldott
 E decemberi deres virradat,
 Mely most szívembe, ahol minden átok,
 Világot gyújt és nyújt egy jégvirágot
 Nekem, kinek már semmi sem maradt.
 Áldott mindenki, zokogok, kiáltok
 A tiszta lázak zengő reggelén,
 Áldott a szívdobogtató és szürke hajnal,
 Mely most megindul sejtető robajjal
 S éj nap között, így, még egész enyém
 S áldott a föld és áldott legyek én.

Kosztolányi Dezső.

Toll és tőr.

— decz. 23.

AZ AKADÉMIA tőle telhetően támogatta anyagi és szellemileg a Budapesti Szemlét. Az anyagi támogatásról csak most tudtuk meg, hogy évi nyolczezer korona. A szellemiről azonban már régen tudjuk, hogy még a nyolczezer koronánál is kevesebbet ér. De hát tőle telhetően támogatta s hunczut, aki többet ad, mint amennyi telik tőle. S hogy az Akadémia csakugyan nem smuczigságból adott ilyen kevés szellemi támogatást a maga közlönyének, az kiviláglott a hétfői ülésből, ahol megállapították, hogy az Akadémiának nincs olyan tagja, akire rá lehetne bízni a Budapesti Szemle szerkesztését. A szomszédba mennek egy szerkesztőért s ők csak ellenőrzik annak a munkáját, akit a szerkesztésre szerződtek. A munkához tehát nem értenek, de a fölülbírálásra mégis vállalkoznak. Ez határozott haladást jelent a régi állapotokhoz képest. Mert régen se szerkeszteni, se fölülbírálni nem tudtak. S a haladás jele az is, hogy ez önmegismerésük odáig fejlődött, ahol az ember felfedezi bizonyos fogyatékoságait. Szóval, az Akadémia egész jó uton van. Mi mindig mondtuk, hogy az Akadémiától jó dolgokat is kapunk, mihelyt az akadémikusok kiadták alhérlatbe az Akadémiát.

A NYUGAT LEÁNYA. Puccini és Ruszti Ruszt József! Ez a két név úgy találkozott, mint a hogyan a szélsőségek találkozni szoktak: találkoztak, de nem szívesen. Amit abból gondolunk, hogy Puccini, az egyik szélsőség, nem akar másodszor is találkozni Ruszti Ruszt Józseffel, a másik szélsőséggel. De mondjuk el történelmi sorrendben az eseményeket. Az Opera igazgatósága megszerezte Puccini operájának, A nyugat leányának előadói jogát. Az Opera igazgatósága ahhoz a feltételhez kötötte a vásárt, hogy Puccini maga dirigáljon a bemutató-előadáson. Puccini vállalta ezt, de csak oly feltétel mellett, ha Ruszti Ruszt Józsefet a bemutató-előadás idején öt napra elutaztatják Budapestről. Puccininek ugyanis szomorú tapasztalásai maradtak abból az időből, amikor először járt Budapesten, ahol A pillangó kisasszony bemutató-előadását dirigálta. Mialatt itt volt, Ruszti Ruszt József egy pillanatra sem távozott mellőle. Elkísérte az Operába, odaült melléje a dirigens székébe; mikor kitapsolták Puccinit, vele akart megjelenni a színpadon; aztán elkísérte a bankettek, a szállodába. Utána ment a legfélreesebb helyekre, míg végre Puccini így ordított fel tehetetlen dühében: az istenit ennek a zsidónak, hogy sehol sincs tőle maradásom! E kétségbeesett kiáltás után vasutra ült, óvatosan bezárta maga mögött a kupé ajtaját s hazarobogott a narancsok és citromok országába. Azóta nem láttuk itt. Hogy lesz-e hozzá még egyszer szerencsénk, nem tudjuk. Az Opera igazgatósága ugyan tárgyal már Ruszti Ruszt Józseffel az elutazás dolgában, de a tárgyalások idáig nem vezettek eredményre. Ezek után pedig tessék idegenforgalmat csinálni Budapesten. Idegenforgalmat — Ruszti Ruszt Józseffel.

ZÁRT AJTÓK MÖGÖTT. Csupa zárt ajtó. A zöld kárpit méltóságteljesen domborodik az ajtókon s ahol a zöld posztóburkolatot csavar erősíti az ajtóhoz, ott olyan benyomást kap az ember, mintha az ajtó gunyosan vigyorogna az emberre, aki az ajtó kulcslyukához nyomja a fülét s a nagy politikai titkokra hallgatódzik. Mert a zöld posztós, gondosan lezárt ajtók mögött politikáról tárgyalnak. A kár-

pit nem ereszti át a hangot, de azért az ország mégis csak úgy harsog a politikai szenzációktól. Mire valók hát a hangfogós, lelakatolt ajtók, ha minden szó kilopózdik a — mellékajtókon. Azt hisszük, hogy a politikában a zárt ajtó a rendezésnek egyik legfőbb kelléke. Mert ki az ördög lenne ma már kíváncsi a politikára, ha nem vonnák be a titokzatosság érdekesítő zománczával. Tessék hát tudomásul venni, hogy a politika csak azért titkolódzik, hogy mentül nagyobb nyilvánosságot biztosítson magának. Ez a taktika is amellet bizonyít, hogy a politika közeli rokona a komédiának.

KIS NEVEK, NAGY HOZOMÁNYOK. Még nincs meg a kibontakozás, de már meg van a miniszterek és államtitkárok listája. A nevek már kézzől-kézre, szájról-szájra járnak. Nő a személyi hitel, sőt olyiknál a hozomány ötszöröseig fokozódhat az igények. Hogyisne! Belőle még miniszter vagy államtitkár is lehet. Így fajul a válság némely politikai rétegekben üzleti spekulációvá. Senki sem gondol arra, hogy kiből mi lehetne, de a rávaszság beviszi a köztudatba a gondolatot, hogy ő kombinációba kerül. Igen, kombinációba, amiből önként következik, hogy »mértékadó körökben« alkalmasnak találták őt a miniszteri vagy államtitkári méltóságra. Az ötlet kitűnő s realizálása nem kerül többbe, mint egy tíz szavas apróhirdetés. Az ember félrehívja a politikai riportert és titokzatosan sug neki valamit. Hogy az információ hitelét emelje, érdemes férfiak nevét is besugja a névsorba s a végére, csak úgy mellékesen, odanyomja a magáét is. És ezzel már kész is az új kabinet. S amikor »mértékadó helyen« olvassák a névsort, a szájak szélesre húzódnak s így variálják a régi zsidó viccet: A hír ugyan nem igaz, ellenben a tanács is botrányosan rossz. S ezzel ki is mult az új kabinet, de megmaradt az ötszörös hozomány — reménye.

A FEMINISTÁKNAK ÜNNEPNAPJUK VOLT: megtámadták őket. A feministáknak diadaluk volt: beszéltek, rosszat beszéltek róluk. Rákosi Jenő volt a támadó s Rákosi Jenő mint ellenfél jóval nagyobb kaliberű embereknek is büszkeségére válik, mint amilyen nagy emberek a feministák. Hogy a Rákosi támadásából nagy affért csináltak, azt mondani is fölösleges. Kiállottak az s utczára büszke mellüket verdesve kiállottak: minket megtámadtak. Ez a kiáltozás úgy bugott, hogy az ember holthibonyossággal várta, hogy a feministák most rögtön asztalhoz ülnek s hálafeliratot küldenek Rákosi Jenőnek, amiért megtámadta őket. A hálafelirat különben helyén is lett volna. Rákosi Jenő kitanította a feministákat a nő legfőbb hivatására s a feministáktól illett volna, hogy egy okos leczkét hálával és köszönettel fogadjanak. De a dolgok nem így történtek. Önagyságáék egész komolyan panaszkodtak a világnak s csak mi, beavattottak gondoltunk erre a malicziózus mondásra: Sári, te nem panaszkodol, Sári, te dicsekszel.

HATVANY LAJOS BÁRÓ UR azt meséli a *Nyugat*-ban, hogy Gyulai Pál Kiss Józsefnek egy alkalommal goromba levelet írt, melyet úgy fejezett be, hogy »Minden tisztelet nélkül«. Hát Gyulai Pál csakugyan írt ilyen levelet, csakhogy nem Kiss Józsefnek írta, hanem Beöthy Zsolt-nak, és nem is sértő szándékkal írta, hanem tréfásan, Beöthy Zsolt jubileumára. Ilyenek a Hatvany ur kortörténeti hiteles adatai. Egyébiránt Gyulai Pál sohasem követett el izléstelenséget és Hatvany Lajos báró egyebet se csinál. Ennyiben hasonlítanak egymáshoz, minden egyebekben különböznek.

A NÉMETEK GYÖNGÉDSÉGE. A mult héten egy müncheni ujság azt a hírt röpitette világgá, hogy eddig egyetlen magyar szépirodalmi munka se jelent meg a karácsonyi könyvpiacon. Miután megszoktuk, hogy Németországban csak olyat írunk rólunk, ami ránk nézve kompromittáló, nálunk a német ujságnak ezt a híré is a németek magyargyűlöletére vezetik vissza. Pedig higgyék el, hogy nem minden német cselekedetnek a forrása a rosszakarat, s ha kissé gondolkozunk, a németeknek ezt a mostani megállapítását a szeretet és jóakarat számlájára is írhatjuk. Mert a mult héten még csak Jakab Ödön verses-könyvét árulgatták a piacon. Ezzel kezdődött a karácsonyi vásár. Ami azóta történt, az még nem jutott el Németországba. Hogy a Jakab Ödön könyve odaért-e már? Azt hisszük, hogy igen. Mert olyat, hogy egyetlen magyar irodalmi munka sem jelent meg, csak az állít, aki csak a Jakab Ödön könyvét ismeri. Ne haragudjunk hát a német kritikára. Mert van abban némi gyöngédség, kiméletesség, hogy ők is inkább elhallgatják a Jakab Ödön könyvét, semhogy annak terjesztésével kínos szituációba hozzák a művelt magyarokat.

JÉZUSKA ÉS A JÓTÉKONYSÁG.

(Történik egy nagy áruházban.)

A FŐNÖK: Klein ur, tudja-e hányadika van ma?

KLEIN UR: Majd nem tudom. Deczember 20-ika.

A FŐNÖK: Na... és?

KLEIN UR: Na, és! Pár nap múlva jön a Jézuska.

A FŐNÖK: Na... és?

KLEIN UR: Na, és! A padlásról le kell hozni az ajándékokat, a pinczéből fel kell hozni az ajándékokat, a kirakatba kell tenni a fenyőfákat és aranydiókat kell felakasztani rá.

A FŐNÖK: Hát legyen szíves. De vigyázzon! Ne azt hozza, ami tavalyról maradt, hanem ami kétéves már, ami hároméves már.

KLEIN UR: Igen. Ami már senkinek se kell, az kell a Jézuskának. A legjobb kundsajt a Jézuska. Ő a mi Jézuskánk.

A FŐNÖK: Ő a mi jó Jézuskánk. Száz perczentet lehet keresni rajta.

KLEIN UR: Százat? Ha a főnök urnak bőr volna az arcán, hát nem mondaná ezt! Ha a főnök urban egy kis szeméreméretet volna, hát nem mondaná ezt! Százat? Ha a főnök ur százat mond, akkor ötszázat gondol és én hétszázra tippelek.

A FŐNÖK: Klein ur, maga nevetni fog! Maga nem hét-száz perczent nyereséget tippel! Maga egész jól tippel, mert ezer perczentet tippel. Különben az mellékes. Jöttek megrendelések?

KLEIN UR: A Soxleten nevelt gyermekek védőintézetének gondnoka már itt volt.

A FŐNÖK: Halljuk, miket rendelt a Jézuska számára?

KLEIN UR (a főkönyvből olvas): Egy kiló aranyozott dió, tíz kiló árpacukor, ezer pár kéregpapirtalpu cipő, ötszáz kétkrajczáros porcellánbaba...

A FŐNÖK: Á?

KLEIN UR: Á negyven fillér. Ezer férfigallér.

A FŐNÖK: Csecsemőknek férfigallér?

KLEIN UR: Hát mit gondol, főnök ur, hogy a pinczében hagyjuk a két év előtti férfigallérokat? A jó Jézuska nem néz külsőségekre.

A FŐNÖK: Igaza van. Tovább!

KLEIN UR: Ötszáz Gilette-borotva... szegény csecsemőknek ez is jó! Ezeröttszáz csörgősipka, sipka nélkül, kétezer czipőfűző, ugyanennyi szivarszipka, ugyanennyi cukorfűtő.

A FŐNÖK: Á?

KLEIN UR: Egész nyugodt lehet. Á öt fillér. A jó Jézuska nem is fogadná el olcsóbban. A jó Jézuska Grünhardtné, aki

bent van az igazgatóságban és egyéb göndja sincs, mint a szegény Soxlet-gyermekek.

A FŐNÖK: Apropó. A Jézuskának mennyit ígért?

KLEIN UR: Tíz perczenetet a tiszta nyereségből.

A FŐNÖK: Ha nem csalódom, tavaly is Grünhardtné volt a Jézuska.

KLEIN UR: Nem csalódik. Hatszáz koronát keresett rajtunk. De mondhatom, főnök ur, megérdemelte. Jelen voltan a Soxleten nevelt gyermekek karácsonyi ünnepélyén. Hát az megható volt. Az elnök beszédet tartott; az alelnök beszédet tartott, a választmányi hölgyek beszédet tartottak és azok a gyönyörű gyertyák, amik a karácsonyfán égtek...

A FŐNÖK: Á?

KLEIN UR: Á tiz fillér darabja. Aztán jött a pap és beszédet tartott. Az összes csecsemők sirtak megatottságukban, miközben keblükre szorították édesanyjukat.

A FŐNÖK: Megbolondult maga! A csecsemők keblükre szorították édesanyjukat?

KLEIN UR: Ha én valamit mondok, hát úgy van. Édesanyjukat a husz korona. A Soxlet-üvegeket gondolom. Grünhardtné rendezte az egész ünnepet. Mire az ünnep véget ért, kiosztották az ajándékokat. Kaptak: az igazgatóság családja, a választmány családja, a gondnok családja, a személyzet.

A FŐNÖK: Na, és a csecsemők?

KLEIN UR: Azok nem kaptak semmit. De most mondjuk el a karácsonyi imát!

A FŐNÖK ÉS KLEIN UR (*imára kulcsolják kezüket*): Köszönöm neked, te jó Jézuska, hogy minden évben eljössz hozzánk és okozod nekünk azt az örömet, hogy a legkimustráltabb árut is eladhatjuk ezer perczenet haszonra. Ámen!

Maitre Jacques.

Krónika II.

Vaughan bárónő.

— decz. 23.

Nem tudok megütközni, mert nem lep meg, hogy a király halottasága körül az emberek csak olyanok, mint a Dob-utczában. Amint a drága halott megmerevül, nekiesnek a rokonok és széthordják, ami széthordható, vagy elzárnak mindent, hogy a siránkozók el ne lophasanak semmit. Ez királyi házban még érthetőbb, mint a Dob-utczában, mert sokkal több ott a széthordható holmi s a vigyázó örökösöknek sokkal égetőbb az érdeke, hogy ne legyen széthordható, ami rájuk néz.

S nagyon meglepne az ellenkezője: ha Vaughan bárónőt, a király özvegyét, az ő gonosz mostoháját, nem üldöznék vad dühvel, szégyenletesen, a hatalom visszaélő erőszakával ki az országból, s ha lehetne, ki a világból. Ez a nő rászolgált az utódok gyűlöletére, mert megkárosította és megalázta őket, mert a király életében része volt mindabban, amiből a gyermekek ki voltak tagadva, mert mélyen a porban támadt, hogy aztán fölébe kerekedjék a biborban születetteknek. Szenteknek kéne lenniök Lipót király gyermekeinek, hogy ne úgy érezzenek megrontójuk iránt, ahogy éreznek, s Lipót király gyermekei — tisztelet a kivételeknek — mind tökéletesek, de egyik sem szent. Ez a világ sora idelent is, annál inkább odafönn: a szerelem betolakodottja urrá válik a házban, míg a családfő él, de jaj neki, kama-

tok kamatjával meg kell fizetnie emelkedéséért és uralmáért, ha az oszlop, mely köré csavarodott, kidől, s mielőtt eltakarítják, meg is tisztítják attól, ami eddig viruló és disztó repkény volt, de azután már csak hitvány gaz.

Ezt tudhatjuk mi, érdekeletlenek, de nem tudják a brüsszeli előfosztogatásnak előkelő és passzív részesei. A holt király leányai égő meggyőződéssel tartják Vaughan bárónőt apjuk és maguk átkának, komisz haszonleső senkinek, aki jól kiaknázza egy aggastyánon nyert varázsát. S Vaughan bárónő is szent meggyőződéssel hiszi, hogy ilyesmi csak vele eshëtett meg, s akik kimarták Belgiumból s kiforgatták jogos tulajdonából, a világ legkivételesebb gonoszlelkűi. Dehogy is gondolnák az »árvák«, hogy elvégre, ha egy szép nő a király feleségévé lehet, nincs semmi oka rá, hogy azzá ne legyen, s ha a nő fiatal és a király öreg, akkor természetszerűen felmerül a kérdés: ki gondoskodik rólam, ha özvegy leszek? Viszont Vaughan királyasszony sem sokat menetegeti üldözőit: elvégre érthetőn fájhat az utódoknak, ha százötvenmillió hagyatékra számítanak s a testamentom csak tizenötöt juttat nekik. Ebbe egykönnyen, vagy pláne elegánsan belenyugodni akkor is bajos, ha az ember — teljes kegyelettel vagy anélkül — nem számít évek óta az örökségre s nincsen örökös pénzbagyok között, ami pedig Lipót király örökösének krónikus baja.

A megértő elfogulatlanság tehát a hadakozó felek mindegyike számára megtalálja a beigazoló motivumot. Marad csak a kérdés: hát a legmagasabb körök nem irtóznak e mégsem légiés ügyeknek ekkora nyilvánosságától? Erre nem lehet felelni s ezen nem lehet okoskodni. Ugy látszik, hogy nem. Ahogy a párisi bazártűz alkalmával a férfiakról lekopott minden lovagiasság, úgy látszik, mikor sok pénzről és nagy gyűlölségről van szó, a magasrangu hölgyeket is elhagyja a contenance-uk.

És Vaughan bárónő? Bocsánat a fenségektől, de nem találok meglepőnek, hogy ez a munkássorból kiemelkedett nő viselkedett még a leguribb formában. Ő nem rikácsol, ő nem szitkozódik, némán és büszkén harcol és vonul vissza, védekezik és nem vádol. Könnyű neki, — neki vigyáznia kell a formákra, különben rögtön ráolvassák, hogy a nénje még most is kofa Párisban. Magasrangu ellenfelei, akármiképpen viselkednek, sohasem lesznek kofa nővérei.

Hogy azonban ilyen uriasan tud viselkedni, szintén arra vall, hogy noha plebejus-lány, nem közönséges nő. S ezzel odaértém az eset lényegéhez, az emberileg széphez és megkapóhoz. Én a Vaughan bárónő karrierjében az emberi kiválóság győzelmét látom. Nem lehet ezeket a női üstökös-pályafutásokat léhán és kurtán azzal elmagyarázni, hogy lelketlenül spekulálnak a férfiak gyöngeségére. Spekulálnak? Helyes. De a maguk erejével, egyéniségük különösségével. Lipót király aggastyán volt, cinikus nőrab. De annyi nővel volt dolga, miért mégis éppen ehhez tapadt utolsó pillanatáig s nem a többihez? Nem volt a legszebb nő, mert legszebb nő egyáltalán nincsen. S szépség dolgában Lipót király nem volt mai gyerek. Őt a szépség vonzotta, de ismerte

a polgári és királyi árfolyamát. Vaughan bárónőért pedig a legnagyobb árt fizette, ami olyan nőért jár, aki nem piaczi czikk. A kezét adta neki, a trónja mellé ültette, a szívébe zárta, ebbe a kemény, könyörtelen szívébe, melynek lágyulásáról még a hizelgés sem tud esetet. Vaughan bárónő nemesebbé tudta tenni ezt az embert, akiről azt mondják, hogy magához lesülyesztette.

Nem fogunk erről soha semmit sem tudni. Csak sejtem, hogy amikor végzetes szerelmet emlegetnek, ott rendkívüli nőt kell keresni. A rendkívüliség pedig mindenütt terem, de nem mindenki tud ráakadni. Aki ilyenre bukkan, az üdvözül és el van veszve, ha kellő időben meg nem hal. Sejttem, hogy az ötven éves Lipót király oldalán Vaughan bárónő nem családi rikácsolást váltott volna ki a gyűlölködő hercegnőkből, hanem, amilyen szikár konstrukciója a belga cinikus volt, történelmet csináltatott volna vele. Történelmet, jót, rosszat, angyal vagy ördögöt, de valószínűleg végül pokollá tette volna az életét, mert a rendkívüli nők mindig pokollá teszik ezt a világot, melyre a mennyországot varázsolják.

Kóbor Tamás.

Fatema.

Irta: ERNST HARDT.

A három öreg ur már hosszabb idő óta ült hallgatva a poharak mellett, de anélkül, hogy ittak volna. Pár perczel előbb egy kérdés hangzott el és ez okozta a finom és hosszú hallgatást.

— A kérdésedre — szólalt meg végre Werndorf ur — egy egész kis történettel kell felelnem. Tulajdonképpen nem is tudom, hogy az ismeretségünk hosszú évei alatt hogyan történhetett, hogy sohasem beszéltem nektek ifjuságom e legszebb emlékéiről... Az a gyűrű, amiről kérdezősködtél, kedves Ried, a jegygyűrűje egy arab nőnek, akivel házasságtörést követtem el.

Erre a feleletre megint hosszú hallgatás következett. De Werndorfnak a két vendégében hirtelen az az érzés támadt, hogy künn nagyon rossz idő lehet.

— Azt hiszem, esik az eső — mondta az egyikük.

Odamentek az ablakhoz, de az ég derült volt és a csillagok ragyogtak.

Werndorf e félbeszakítás alatt némán nézett maga elé a levegőbe, azután megszólalt:

— Csakugyan el fogom nektek mondani a történetét ennek a szenvedélynek, vagyis inkább álomnak, mert hiszen csak egy éjszakán keresztül tartott.

— De, kedves Werndorf... — mondta valamelyik.

— Hagyd csak el, Herzberg, annyi esztendő után nem fog nehezemre esni, hogy megváljak ennek az emlékezésemnek a csupán magamba zárt birtokától. Ellenkezően; szinte örömet szerez, hogy valami olyan dolgot mondhatok el nektek, ami egészen a magamé.

Az öreg urak erre jó kényelmesen elhelyezkedtek újból a helyükön és szíinig töltötték újra a poharakat, hogy később azután ne zavarják az elbeszélőt.

— Huszonöt esztendő voltam — kezdte el a beszédet Werndorf — és Andaluziából, ahol a telet töltöttem, átrándultam Marokkóba. Valamelyik nap azt mondtam az arab vezetőmnek, hogy szeretnék az ő fajtájából való asszonyt látni, hogy hogyan tánczol. Erre a vezető

feleletül kijelentette, hogy nincsen arab nő, aki idegen ember előtt táncolni és a testét mezitelenül mutogatni hajlandó volna. Hiszen ezt már a vallás is tiltja.

Mivel mások másféle felvilágosításokat adtak nekem ebben a dologban, egy spanyol születésű idegenvezetőhöz fordultam, aki csakugyan meg is ígérte, hogy már aznap este el fog vinni egy zsidóasszony házába, ahol arab nők az idegenek előtt való tánczczal iparkodnak az ékszereik számát gyarapítani, meg a tüpénzüket szaporítani. Hangsúlyozom azonban, hogy csak tánczczal! Az arab nő a szerelmét épp úgy nem adja el idegen nép fiának, mint ahogy nem teszi ezt Spanyolországban a cigánynő semmiért sem.

Ha képet tudnék nektek arról adni, hogy milyen különös dolog az európai ember számára már maga a Marokkóban való tartózkodás, akkor megérthetnétek valahogyan azt az izgalmat is, amiben én ezen a napon keresztül voltam.

Nyolcz órakor megjelent nálam a vezetőm, hogy elvezessen arra a helyre, ahol leleplezi majd magát előttem ama fehér, karcsu rejtelmek egyike, akiket annyiszor láttam az utcán...

Az utcák már üresek és kihaltak voltak; csupán azokból a zárkózott házakból, amelyeknek mindegyike egy-egy mesét, egy-egy barna, mámorító titkot rejtett, hangzott ki itt-ott arab éneknek a hangja. Ismeritek ezt az éneket? A világ minden mélabuja fejeződik ki benne.

Kétszer is megszólítottak bennünket koldusok, akik valahol valami piszkos zugban élnek a nyomorúságos kis életüket... A mecsetekből kihallatszott a szent szökökutat vizének csobogása és a tompahangu imádságmormogás, mint az idegen istennek a szívéből jövő lélegzetvétel. Arra gondoltam, hogy csak annyi kellene ahhoz, hogy meghaljak, hogy átlépjek egyikén a küszöböknek és a hátamba állt a borzongás.

A zsidónegyedben a vezetőm, miután valamivel előbb kioltotta a lámpását, bevezetett egy házba. A nagy, szalmából font pokróczokkal takart pallóju pitvarban egy öreg zsidóasszony fogadott bennünket és rögtön felvezetett az emeletre, ahol egy hosszú, keskeny szobának az ajtaját nyitotta ki előttünk. A szoba egész bútorszata egyetlen egy darab székből állt.

A vezető arab nyelven tudatta vele a kívánságomat, amire az asszony tüstént elment.

Jó hosszú ideig magunkra maradtunk. A vezetőm mindenféleképpen szóval akart tartani, de én csak kifelé figyeltem; a lépcső felé; végre léptek hangzottak fel, az ajtó kinyílt, de az öreg zsidóasszony csak egyedül lépett be rajta. Rögtön elkezdett beszélni a vezetőmmel, miközben rángatta a vállát és a vezető szavaira heves taglejtésekkel felelt, azután spanyolra fordítva a szót, hozzám fordult és azt mondta, hogy nem tud tánczosnót szerezni. Az egész városban csak két olyan arab nő van, aki ilyesmire hajlandó, azok közül pedig az egyiknek most otthon van az ura, a másik meg gyermekágyban fekszik.

— De zsidóasszonyt szerezhetek, aki szintén...

Félbeszakítottam azzal a kijelentéssel, hogy nem ilyesmi érdekel, azután pedig elkezdtem kérni, sőt valószínűsítően könyörögni, hogy keressen mégis valahol valami más arab nőt, akit mégis csak rábírbhat arra, hogy ide jöjjön. És megígértem neki, hogy a kialakult pénznél többet is fizetek.

Az asszony egy kis töprenkedés után megint elszaladt. Hallgattam a komor, szent esti éneket, amely most egyik mecsetnek a tornyáról szállt alá az egész városra a háztetők fölött... egy egész örökkévalóságig tartott, amíg az asszony visszajött.

Végre belépett.

— Nincsen, uram, most már nem tudok senkit, aki hajlandó volna jönni...

És félig a vezetőm felé fordulva, elmondta, hogy ott volt Fatemánál, ennél a tizenhat esztendő asszonyánál, aki két héttel előbb ment férjhez és akinek az ura ötheti utra indult az ország belsejébe, de Fatema nem akar jönni.

A vezetőm a vállát rángatta és készülődött, hogy a lámpását megint meggyújtja, de bennem olyan erős akarat, olyan sóvárgás volt akkor már ur, hogy újból elkezdtem a rábeszélést, a kunyorálást. Az asszony csak a fejét rázta és azt mondta, hogy nem tud már senkit sem. Ekkor, magam sem tudom hogyan támadt bennem a gondolat, pénzt nyomtam a kezébe és azt mondtam neki:

— Menjen el még egyszer Fatemához és mondja neki ezt: Egy idegen, aki a tengerentúlról jött az arabok közé, arra fog kényszerülni, hogy a hazatérése után így szóljon a saját fajtájabeliekhez: Csak a fátylát és a burnuszát láttam az arab nőknek s csak isten és az arab asszonyok férjei tudják, hogy a fátyllal és a burnusszal valóban szépséget takarnak-e el.

A zsidóasszony erre rám nézett mosolyogva, azt hiszem csodáló mosolygással és azután megint elment.

Azt kérditek ugy-e, hogy mire való volt mindez? Végül is, minek kell sóvárogni olyan nagyon egy tánczó asszonyért? Nem tudom, de akkor úgy éreztem, mintha az életem ettől függne.

A minarétről felzengett ének elhallgatott, — — a távolból kapucsengetyűnek a csendülését hallottam; — — azután pedig csak a szívem dobogását, amely szinte visszhangzott az üres szobában. Más nesz nem volt semmi.

A zsidóasszony megint belépett és nyitva hagyta maga mögött az ajtót.

Magas, fehér alak jött a nyomán, olyan hosszú, biztos lépésekkel, amelyekben ott aludt a táncz. Belépett és engemet nem vett észre. Leoldotta válláról a burnuszt és felakasztotta a falra. Most már láthattam az arcát is... A neve Fatema volt.

A zsidóasszony bezárta az ajtót, azután leült a fal mellé a földre és a térde közé odaszorított valamit, amiből kezdésre biztató hangokat csalt ki. Ez a valami olyan volt, mint egy kiütött fenekű bögre és a tetejére bőr volt ráerősítve. A vezetőm az egyik sarokban állt, a jelenlétét nem lehetett érezni sem többé, — olyan tulajdonság ez, amely közösen megvan minden olyan délvidéki emberben, aki szolgálattétellel foglalkozik.

Leültem a székre.

Fatema széles, szép mozdulatokkal vetkőzött le, olyan mozdulatokkal, aminőket csak fejedelmi vérből valóktól hiszünk el, — levetkőzött úgy, hogy csak egy átlátszó ing maradt rajta, amelyen apró, himzett virágok voltak szerteszórva. Egészen úgy viselkedett, mintha egymagában volna, rám még egyetlen pillantása sem tévedt.

Most kihuzta a lábát is a papucsából és saját-ságosan vontatott lépésekkel a szoba közepére ment, miközben az arca fanyar, csaknem gonosz kifejezést öltött.

A dob buffanásai mind hangosabbak és kurtább tempójuak lettek. Valami hevítő, életrekapató erő áradt ki belőlük a karcsu, barna tagokba, amelyek keresztülszállamlottak az ing szövétén. E tagokban lassankint elkezdett ébredni a táncz és nyújtózkodott, feszengett, mint a csodaszép fenevad, amely eddig aludt az árnyékban.

Ugy tetszett, hogy Fatema csupán csak saját magáért van a világon, a szeme rebbenés nélkül pihent

a fejem felett a falon, de a szemhéjja kissé alásülyedt, mert nehéz volt neki a pillák szőrének a súlya.

Fatema most, egy helyben állva, elkezdte himbálni a testét és úgy meghajolt, mint egy hosszuszárú virág, amelyet a halk szél a földre hajlít, — azután megint felemelkedett, azután megint lehajolt, nemes, széles ívekben.

A dob mind hangosabban szólt... Fatema elkezdett jobbra-balra lépkedni a padlón, azután megfeszítette a testét úgy, hogy azt hittem, hogy megszakadnak az izmai, azután lágyan belefeküdt a levegőbe, azután lassan körbe fordult. Ekkor az ing szövétén keresztül láttam, hogy az apró, himzett virágok hogyan vetnek árnyékot a testére...

Megkezdődött a táncz. Az ing lesiklott Fatema válláról, az egyik lába erőszakosan rugta oda a szoba sarkába.

Csodálatos meztelenségben állt ott előttem a fiatal test, csak a keblét emelte magasabbra egy vörös kendő.

A hangszernek minden egyes hangja mintha ütötte, megsebezte volna ennek a testnek a tagjait, amelyek menekülni akartak tőle, de nem birtak menekülni.

A szemem végigsiklott a lebegő elefántcsonton, amelyet éjszakák barníthattak csak meg így és csak az éjszaka harmatja tehetett ilyen lágygyá és hajlékonygyá. Láttam a karcsu két kart, amint belekap a levegőbe, mintha sebesen szárnyaló fecskéket akarna megragadni. Fatema testének az izmai vonaglottak, duzzadtak, a ragyogó bőrét megfeszítették, mintha arról akartak volna tanúságot tenni, hogy mindenütt egyformán simák és hibátlanok. A mozdulatai most már megint elszelidültek, mintha lágy esti hullámverés járná át a testét.

Azt hittem, hogy megelevenedett ércszobor áll előttem és olyan ámulattal gyönyörködtem benne. Csak lassankint ébredtem rá a tudatára annak, hogy ez ember, hogy ez asszony. En, aki az embert eddig csak európai módon, vagyis mint fejet és azután egy csomó posztórongyot ismertem!

A tekintetem most már csókoltá ezt a testet, czírogatva és izzóan siklott rajta fel s alá, mintha a vért keresné a bőr alatt, hogy az nehéz vörös cseppekben permetezzen alá ezeken az idomokon.

És Fatema megérezte, hogy én őt most mennyire csodálom. A tekintete elhagyta a falat és az én szemem körébe fordult — és akkor az én szemem is lemondott a testről és siklott felfelé, mignem a tekintetünk találkozott. Találkozott, együtt pihent meg, egymásba furódott, úgy hogy biztos ut támadt a kettőnk szeme között. Valami egészen új érzés ébredt fel mindkettőnkben. A dob hangjai mintha megértették volna ezt, mert eszeveszett gyorsasággal hajszolták egymást. Fatema arca izzóvá vált, a szemé keresztülszurta az enyémet, láng lobbant ki a tekintetükből bele a testünkbe és az asszony tánczának lelke gyuladt. Láttam, hogy ez a lélek hogyan dobálja az imbolygó test tagjait, hogy akar kitörni a tömlőczéből, hogyan tombol benne a beléje zárt vihar. A dob hangja ekkor már részegre, dübörgőre vált, úgy verte az előttem tánczó eleven szenvedelemnek a taktust, úgy üzte-hajtotta ezt a testet, amely már nem a tánczolásért, hanem érterem ujjongott.

És bennem is hullámot vert, dagadt valami érzés, ami szét akart repeszteni, hogy egyesüljön amott, azzal a másik izzással. Szilajon forró hullámok csapdosták egymást, perzselően égett valami napsütés, amely ezt a leányos testet arra kényszerítette, hogy vonagló mozdulatokban rángjon.

Egyszerre összetört a Fatema táncza egyetlen rövid, merev mozdulattal, olyan ridegen, olyan hirt-

lenül, hogy megborzadtam tőle, mint valami irtózatosszónánctól. A következő pillanatban pedig két kar szorult rá a vállamra, izzóan meztelen test feszült hozzá az enyémhez és reszkető arcomat a forró vízhez hasonlatosan égette a csók.

Felugrottam és a karomba öleltem Fatemát, nem szóltunk semmit és mégis úgy tetszett, mintha ezernyi kiáltó, zokogó hang kiabálna és sisteregve olvadna egymásba — és mintha végül mind egyesülne egyetlenegy sikoltásban, amelyet Fatema ajka sikoltott rá a mellemre: *Em can chebec faleine, en cam chebec faleine.*

A zsidóasszony erre a kitörésre felugrott és most villogó szemmel nézett rám; őt is magával ragadta a táncz hatalma.

Csakhamar kettesben voltam Fatemával egy kicsiny kis szobában.

Es részese lettem a forró afrikai napsütés boldogságának, telve szilaj szenvedelemmel, olyan eredendőnek, olyan minden meggondolás nélkül lévőnek, mint aminő csak a természet forrásából fakadhat, — részese a szépség és az élet ünnepnapjának.

Ugy tetszett, mintha egy pálmafa árnyékában feküdnénk és mintha távol mögöttünk aláhanyatló napnak az utolsó, rézsutos sugarai érnének bennünket. Szelid szellő hűsítette a tagjainkat, hogy most már csak pihenjenek.

Nem hallottam semmi mást, csak a lélegzését a mellettem fekvő testnek, amely még most is hízogó szorítással simult az enyémhez. És amikor már, hozzászokva, ezt a zajt is csak csendnek hallottam, akkor más hang ütközött hozzám: a tengerhullám egyenletes verésének a harsogása, amint a távol sötétségben korbácsolta a város partjait. Csak légutolján hallottam meg a leg-hangosabb zörejt, azoknak a bádóglapoknak a döngését, melyek a szoba tetején zárták el a szellőztetőt. Bizonyosan a szél játszott velük.

Nem volt kedvünk beszélgetni, — olyan jól esett a csend — a némaságban visszaálmodhattuk a boldogságunkat...

Fatema felemelte a kezét és egy tollpehelylyel kezdett el játszani, amely a mellemre szállt alá. Ekkor vettem észre, hogy az ujján széles, különös formájú ezüstgyűrűt visel.

— Micsoda gyűrű ez? — kérdeztem tőle spanyol nyelven.

— A jegygyűrűm — felelte Fatema.

Néztem a gyűrűt.

— Akarod?

— Igen.

— De csak ezüsből van és semmit sem ér.

— De igen, — feleltem én — mert nekem annyit ér, mint te magad.

Kevés hallgatás után tompán, szomorúan és kérdőn mondta az asszony:

— Que vale Fatema?

Feléje fordultam és megcsókoltam a szemét. Milyen szó ez! Que vale Fatema! A lelkem is felháborodott miatta...

Fatema levette a gyűrűjét és ráhúzta az én ujjamra. En megcsókoltam, ő pedig mosolygott.

Később azután megfogta a kezemet és azt mondta:

— Olyan szép gyűrűid vannak! Kitől való ez, amelyikben gyöngy van?

— Átfól a leánytól, akit szeretnék valamikor feleségül venni.

Az asszony először hallgatott, azután halkán azt mondta:

— Mondd meg neki, hogy Fatema szeretne a rab-szolgája lenni.

Ekkor megcsókoltam a szemét, az ajkát és a kezét lágyan és hosszasan. És azt mondtam neki:

— Fatema, szeretlek, most már tégedet is szeretlek!

Az asszony szomorúan rázta meg a fejét, talán nem értett ennyit spanyolul.

Most azután megint hallgattunk és ezalatt én mindarra a csodálatos dologra gondoltam, amit átéltem. Fatema pedig néha-néha a vállamra nyomta az ajkát.

Majd hirtelen megszólalt:

— Mi bajod van, mire gondolsz?

— Hogy nem foglak téged többé soha viszont-látni.

Lassan kapcsolódott le a teste az enyémről, úgy feküdt mellettem, hogy hozzám sem ért és kis idő múlva hallottam, hogy sir.

Nem birtam szólni, csak a haját simogattam.

Hirtelen kopogtatás rezzentett össze. Itt az idő a felkerekedésre, hallatszott kívülről... Mialatt én hozzá-készülődtem a menéshez, Fatema úgy zokogott, hogy a szívem vérzett belé.

Amikor el akartam búcsuzni tőle, eltaszított magát, azután pedig hirtelen szilajul végigcsókolta az egész arcomat, végül pedig csodálatos jeleket csinált a fejem fölött, miközben ajka idegen szavakat mormolt. Aztán megcsókolta mind a két szememet, azután a szájamat, azután nagy jelet vetett rám, az ajkát a kezemen lévő jegygyűrűre szorította, végül pedig kétségbeesett zokogással vetette le magát az ágyra.

Nekem is szemembe szökött a könny, azért elfordultam és kisérttem az ajtón; künn vezetóm várt reám.

De még a lépcsőn voltam csak, amikor Fatema már megint ott csüggött a nyakamon. Megint össze-öleleztünk, megint ezer hang szólt tőle hozzám, — az asszony sirt, sirt, hogy majd a lelkem szakadt szét belé. Lerohantam, ki a kapun. De tiz lépést sem tettem, már megint ott függött a nyakamon. Egy ingben szaladt utánam, elfeledve a rettenetes veszedelmet, amiben forog. A vezetóm le akarta tépni rólam, ekkor Fatema zokogva, sirva beletett valamit a zsebembe. A zsidó-asszony dühöngve jött utána és visszaczípelte a házbá. Szenvédelyes sirása beleveszett a távolságba.

Tovább mentünk s úgy éreztem, hogy bent a mel-lemben össze vágyok tépve, szaggatva. A vezetóm nem mert szólni.

Amikor hazaértém, a Fatema két apró kis papucsát találtam meg a zsebemben.

Másnap reggel hajóra szálltam és amikor felhúzták a vasmacsákat, a minarét erkélyéről arab ének hangja szállt fel...

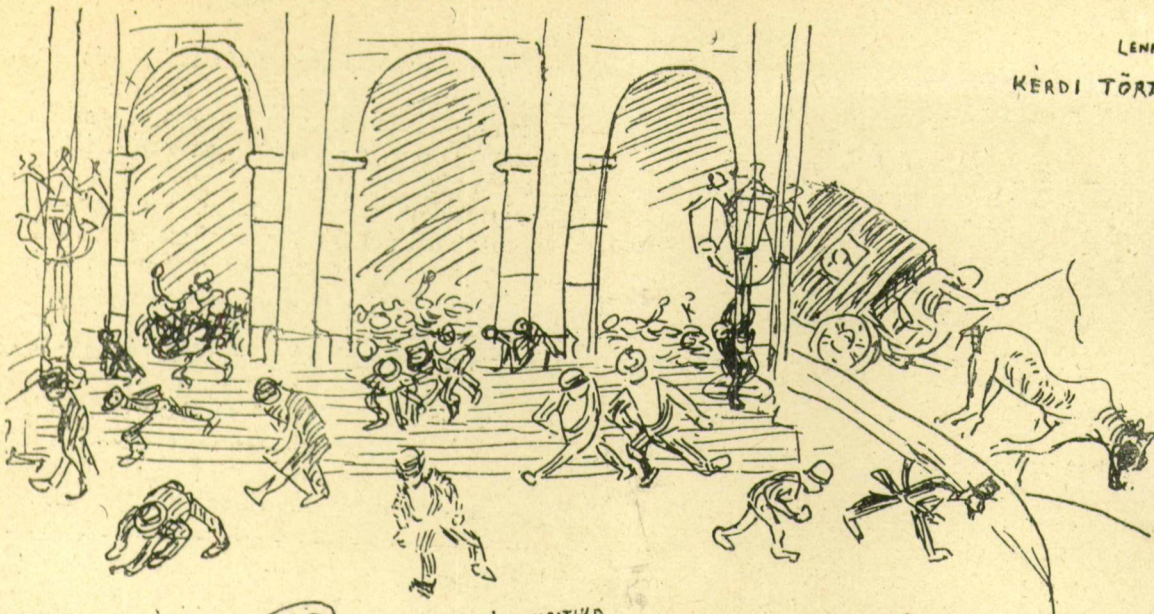
— Lásd, kedves Ried, azért hordom ezt a gyűrűt, mert olyan valakitől való, akit szerettem...

— Que vale Fatema! — susogta az öreg ur még egyszer csak úgy maga elé, a két társa pedig még sokáig nem tudott szólni egy szót sem.

Jónak lenni annyit tesz, mint összhangban lenni saját magával. Onmagával való meghasonlás annyit jelent, mint kénytelenségből összhangban lenni másokkal.

Saját ügyeim mindig halálra untatnak. Jobban szeretem a másokéit.

LENNI VAGY NEM LENNI?
KÉRDI TÖRZS.

ELIAMA ÉS A KRITIKA.

A LEGFIATALABB PRIMADONNA:
JÁNOSKA.

ÉS KONCERT, KONCERT, KONCERT, MINDEN NAP HÁROM...

CSODA-E, HOGY GÖTH NEM
TUD VÁLPAZTANI KÉTILYEN NŐ
KÖZT?? (BURIDÁN SZAMARA.)

A NAGY EMMA CSAK MARAD A RÉGI...

AZ ELMULT SZÍNHÁZI ÉV TÖRTÉNETÉBŐL.

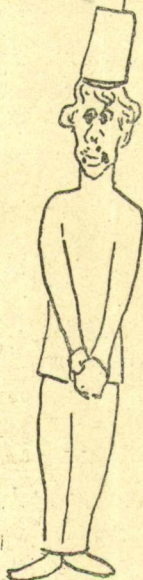
REINHARD IS MEG-
ÉRKEZIK PERSZE A
FEGSRÉKEL.....

A FALUSI IDILL " MIATT ÖSSZEKAP A
VÁROS ÉS A SASTÓ. A SZERZŐ MOSSA KÉZÉT.

DESIKUS KÖRUT

ANYI UTRA KEL...

A KIRÁLYSZÍNHÁZ UJABB
PRIMADONNÁT KÉREL.

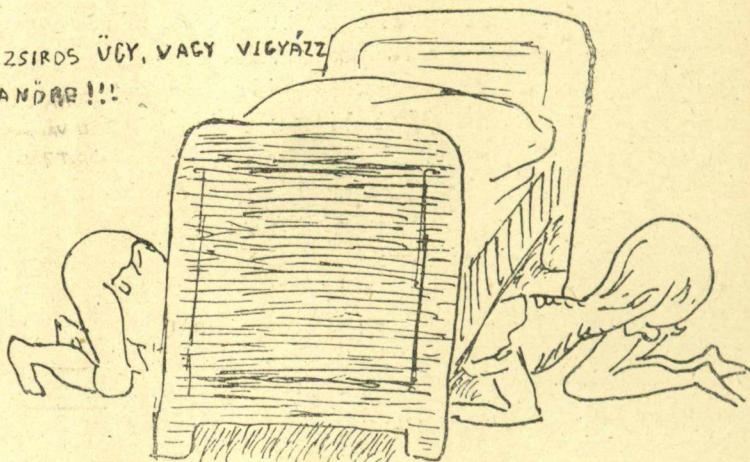

TÖKERAMO-HEGEPÜS-LIHOM.

JULIKA ÉS MARIKA.

ZSIROS ÜGY, VAGY VIGYÁZZ
ANDRÁS!!!

Rajzolta: Vészi Margit.

AZ ELMULT SZÍNHÁZI ÉV TÖRTÉNETÉBŐL.

Levélhullás.

Sohasem jött el, amire vártam,
Amit kerestem, sohasem találtam.

Amit vetettem, mind semmivé lett,
Virág másnak nyílt, gyümölcs másnak érett.

Vártam, hogy eljön fénynyel, meleggel,
Eljött, de ködöt hozott a reggel.

Vártam, hogy eljün, a napos delet,
Dél se volt s mégis este lett.

Nyár se volt, s ősz lett, este lett,
Hullanak a virágok, levelek.

Hullanak a levelek, hullanak,
S szomorun befedik az utamat.

Szomoru minden! Legszomorubb,
Hogy a szívem már vágyódni se tud.

Hullanak a virágok, levelek,
Mire sem várok, mit sem keresek.

Szalay Fruzina.

Krónika III.

Tisza Kálmán szobra.

— decz. 23.

A karácsony mégis csak a meglepetések napja, amellelt, hogy a szereteté is. Ime, most karácsonyra valaki tiz koronát küldött be egy fővárosi napilap szerkesztőségének, azzal a megjelöléssel, hogy ezt egy Budapesten felállítandó szobor, még pedig a Tisza Kálmán szobra javára szánta.

Ugy tudom, hogy ez a tiz korona, vagyis — beszéljünk csak a régi, ha idénebbnek mondott is, de mégis magyarabb valutában — ez az öt forint a legeslegelső adomány, ami Tisza Kálmán budapesti szobrára érkezik és így sort nyit és pedig valószínűen nem anélkül, hogy »longum post id idem petentium ordo« ne következzen. Mert bizony hajdanában is bátorság kellett annak az elkiáltásához, hogy: »Éljen Tisza Kálmán!« de ha elhangzott mégis a kiáltás, akkor táborzengés visszhangja volt rá a felelet.

De elkezdni őt dicsérni, neki, ha másból nem, emberi hangok kövé fagyott zenéjéből emelni szobrot, az életében nem is annyira az ellenségei miatt, mint ő miatta, saját maga miatt volt veszedelmes. Hiszen a szürkeruhás, fekete pápaszemes, csendeshangu ember szinte félt minden ünnepléstől, a maga személyének minden hiuságbeli előretolásától. Feltéve, hogy az ünneptetés, a hangos siker nem illett bele végtelen finom politikai stratégiájának valamelyik taktikai

huzásába. Ilyenkor még a visszahuzódásról is lemondott, ilyenkor még a saját egyéni szerénységét is — ami pedig, ha jobban meggondoljuk a dolgot, alighanem inkább göggel határos büszkeség volt — fel tudta áldozni és ünneptette magát.

De nem neki magának kellett az ünneplés, hanem időközönként támasztó diszoszlop gyanánt ama politikai koncepczió nagy épületéhez, amelyet csak ő látott át teljes egészében s amelynek a megépítésében nem következett utána Bramante.

Amikor lefestette magát Benczurral, diszmagyarban, orrán a történelmi nevezetességű pápaszemmel, akkor sem a hiuság okai vezették, hanem czéllátás. Amikor pedig a képviselőháznak — hajh, a hajdani képviselőháznak — egyik ülésén Csanády Sándor a beszédében nem tudott eljutni a szegreakasztásig és az Ausztria-Bécsig, mivelhogy valahányszor elkezdte, hogy: »mert Tisza Kálmán...«, abban a pillanatban az egész szabadelvűpártból feltámadt az »éljen!« vihara és zugott perczekig: Tisza Kálmán akkor is mozdulatlan arcczal, szinte gubbasztva és közömbösen ült a helyén, pedig — ezt a tüntetést ő maga rendelte meg, nem a saját hiusága kielégítésére (olyan nem volt), hanem hogy legyen fegyvere Bécsben, ahonnan akkor hozni akart valamit.

Azt mondták róla, hogy mindez csak opportunitás nála, még az is, hogy úgy mutatja a saját személyét, mintha semmitsem törődne vele és az ünneplésével. Ez nem igaz. Van egy német közmondás, amely így szól: »wer bescheiden bleibt, nicht beim Lobe, sondern bei der Tadel: der ist es«. Nem egészen pontosan, de mégis valahogyan világot vet a Tisza Kálmán karakterére is ez a mondás, ha elbeszéljük a következő historikumot:

Amikor a Majthényi Izidor pisztolyának a golyója átjárta Verhovay Gyula mellét, felcsattant megint az ifjuság és az u. n. nép haragja. Azokban az időkben ezt a haragot rendesen a Kaszinó ablakain szoktuk kitölteni. Felvonult tehát a tömeg, az egypár életterlen kis Thaisz-rendőrnek hamarosan a fejébe ütötte a kalapot úgy, hogy azok még a kardjukat is elejtették, csakhogy energikusabban szabadulhassanak a kalapjuktól. És azután megindult a zápor a Kaszinó ablakai felé. Tudjátok-e, milyen zápor? Négykrajczárosok zápora. Emlékeztek-e még a négykrajczárosra? Pénznek kómikus volt, susztertallér, de fegyvernek, lövedéknek figyelemreméltó. Veszedelmesebb, mint a kavics, mert a formája ujjhoz illőbb volt, a keskeny lapja nagyobb sebességet adott neki, a nagyobb fajsúlya nagyobb sebesedést, ezért tehát jobban és biztosabban lehetett vele czélozni, mint az ostoba kövel.

A négykrajczárosok zápora tehát hullt a Kaszinó akkor még nem tüköruveges, hanem keskenyléczes ablakába s a kisteriméjü üveg nem úgy pattant, hogy »kling«, hanem csak úgy ropogott, mint a mogyorótörés. A Kaszinóban iparkodott mindenki az udvari szobákba, vagy a Szép-utczai szárny felé, ahol nagyobb volt a biztonság, a Hatvani-utczai ablakoknál nem volt

látható több, csak két fej. Az első, valamelyik szolgálé, csak egy pillanatra jelent meg ijedten, azután eltűnt megint.

A másik fej azonban a Tisza Kálmáné volt. A fején kívül még a keskeny válla és a mellén összefont két karja is látható volt az ablakon keresztül. Egy pillanatilag mozdulatlanul állt ott és nézett bennünket. Rebbenéstelen arccal, a vörösréz jégesőkopogása között. A suszterallérok kettőzött dühvel hulltak, mind feléje célzott, mind a kifürkészhetetlen pápaszemét kereste és — csodálatosképpen egy sem találta el. Tisza Kálmán pedig még közelebb hajolt az ablakhoz, oldalra fordult, mert, úgy látszik, a Granátos-utca felől felkeltette valami a figyelmét. Csendesesen, nyugodtan fordult arra felé, talán egy fél perczig vizsgálódott, azután pedig megbizonyosodva arról, hogy nincs semmi figyelemreméltó dolog, — mindig meg tudott fél percz alatt bizonyosodni mindenről — elfordult az ablaktól és lassan eltűnt az utca szeme elől...

És aki tud látni és tud érteni, az ebből a jelenetből talán jobban megérti, mint a szürke ruhából, sárga szakálból, póztalanságból és halk hangból, hogy mi volt a Tisza Kálmán önönmagával való nemtörődése. Nem cinizmus, nem is opportunizmus, hanem a maga biztos voltának az érzése és valami transzcendentális megértése annak, hogy ő neki lehet minden mindegy, mert ő neki még elhívottsága van.

Ha szobrász volnék, úgy csinálnám meg a Tisza Kálmán szobrát, amint összefont karral és mégis póz nélkül áll, a tömeg pedig megdobálja — suszterallérokkal.

Paganel.

Zsuzsa naplója.

Irta: EÖRSY TÓTH JULIA.

(9)

Mikor beléptem az ismerős szűk kis irodába, Fauszt bolondos jókedvűen rámkaczagott.

— Kis lányom, ma soká együtt maradtunk. Velem ozsonnázol, aztán elmegyünk valahová. — És sorba bontotta ki a szép, hamvasbőrű őszibarackot, Kuglert és rakta elém.

Vidám és boldog voltam, egyszerre lefoslott a lelkemről minden kétkedés, vagy nehéz nyomás. — csak igazságot, mélységet és szeretetet láttam az életben, s valami édes, nagy rajongással imádtam a Fauszt szemét, amint hálásan csirógatott végig.

Szótlatlanul, boldogan, mindketten egyszerre nyultunk egy őszibarack után. Az ujjaink összeértek, mi titkos, apró megrezdülésekkel köszöntük meg az egymás közelségét.

Már fogytán volt a gyümölcsünk, tünni kezdett az idegeinkből a máskor feszítő tartózkodás, láttuk, hogy a szomszéd háztetőn becézve csapkodó szárnynyal, bubogva kergetik egymást a galambok.

Fauszt kinosan rám nézett, aztán lehunyta a szemét. Én a szép, rózsaszín lábu, szerelmes galambokat figyeltem, és lassan, már szenvedve, a kettőnk sorsára kellett gondolnom.

Fauszt pezsgőt bontott.

— Lelkem, kis lányom, próbáljuk meg ma kikorigálni az életet. Te azt gondold, hogy én nem vagyok szegény, bátortalan, félig rom ember, — és én azt gondolom: te az enyém vagy.

Lehajoltam, hogy a kezére tegyem az arczom.

— Te vagy nekem az erő, szépség, a diadal. Te vagy nekem az élet.

— Dehogy, Glória. Az én életem már félbemaradt; se energiája, se vonzereje.

— Fauszt!

— Igen, szerelmem. Vagy azt hiszed, ha én biznék magamban, ha tudnám, hogy elég leszek neked, szeretni tudlak úgy, amint téged szeretni kell, hát akkor, azt hiszed: ami tüze csak van az életemnek, pazarul nem szórnám mind reád?

Már két karcsu pohárban hányt a fölfelé a gyöngyöt a pezsgő. Fauszt a kezébe vette az egyiket, s a másikat keserűségtől eltorzult arccal nyújtotta felém.

Tompán egymáshoz kocczant a pohár.

— A kisfiunkra, Glória. Aki soha, soha sem lesz a miénk.

Főlhajtotta egy csöppig a pezsgőt, s amint az ajkától elvette, mélyen rám nézett. A kezében megreszketett a pohár, és csörömpölve hullt le a földre.

Fauszt erőltetve mosolygott, amint nézte az üvegszilánkokat.

— Most a te poharadból fogok inni. Sokat. Ezt a két üveggel még mind. Tudod különben, hat hónapja, mióta ismerlek, nem láttam szeszt. De most megint kell. Aztán hogy a poharam is eltört. Babonás vagyok. Igazán nem lesz kisfiunk, Glória. Pedig, lásd, rossz vagy, hogy nem akarod. Az gyönyörű lenne. Én megfogom a karod és elvinnélek valahová... és ott szeretnék... te meg csak engednél.

Töltött és egy hajtásra kiitta.

— Azt mondtad egypárszor: a világ, a társadalom, az anyád? — Ostobaság. Te szeretsz, és most, ebben a percben is meg vagy győződve, hogy én, — egyedül én vagyok a férjed. Hát akkor miért nem, Glória?...

Újra töltött és újra kiitta.

— Mert gonosz vagy. Önző. Nagyravágyó. Tele van gögös álommal a lelked. A bálványod, a Krisztusod az az irás! Az a szinmű! Hogy hajítottam volna a tűzbe azt a gyönyörűséget, nem hogy még zsoltárokat mondtam róla neked! Te, Glória. Te is az én hamis isteneimet imádog. Meglásd, eljön az idő, mikor ledőlnek azok, mint az enyémelek ledőltek. Merészebb és ifjabb óriások születnek majd, és akkor zokogni fogsz ezért a szerelemért, amit fölálodoztál.

Már a második üvegnek is a végét járta. Lángok kergetőztek a homlokán, erősen és mindig mélyebben lélegzett, és a kezembe adta a szinig telt poharat.

— Szerelmem, édes, hideg szerelmem, kulcsold át az én forró kezem. Áltass... Hazudd, hogy szeretsz...

Félig kiitta a pezsgőt, aztán odatartotta az én ajkamhoz.

— Igen, Fauszt, igen, szeretlek.

Ittam egy kortyot, s aztán így, közel hajolva, pezsgős szájjal, szenvedélyesen megcsókoltuk egymást.

*

Már este volt, mikor karöltve megindultunk a nagy, néma házból a Duna-part felé. A kirakatok előtt fátyolosan reszkettek a gázlángok a mámorosan szép nyári estében, és mi pezsgőtől s az egymás ajkának élvezetétől ragyogó szemmel siettünk valami bódítóan magas pusztá hely s a már felénk suhogó éjszaka felé.

A hid, mint egy karcsu rózsáág áthajolt a folyamon és hallgatta a habok meséit. A hegy tövében a fehér

utakon micsém emberárnyékok mozogtak, és mi a nagy boldogságtól meghatva néztük a vizet.

— Fausztom, szerelmem, vigy föl a hegyre, mutasd meg nekem onnan a várost. Ezt a szépséges, imádott, ifjú metropolist szeretném a lábaim előtt látni.

És megindultunk, imbolyogva, hogy fölérjünk, föl a hegyre.

— Magasra!... Csak magasra!... Ugy-e, Glória? Maradjon a mult a hátad mögött a küzdelemmel, a várással, ezzel a szerelemtelen, gyöngyfehér élettel, ami eddig volt?... Előre, Glória!... A hegyre!...

Már magasan, az első korlátnál voltunk. Amint átfogtam mind a két meleg kezemmel a Fauszt karját, az belenézett a szemembe nagyon kívánon, szédítőn és akaratosan.

— Az élet. Érzed, Glória, hogy nagyon szép. De hát tökéletes a te számodra és nem hagy kívánni valót? Betelt minden vágyad? Mert, ugy-e, nem számít, hogy az enyém nem?...

Megdöbrentem a pillantásától, a félig értelmetlen szavától, és csak siettem vele mindig feljebb, csak magasabbra. Most, ebben a pillanatban, nagyobb ur volt az este, a város mámoros szépsége a szívem felett, mint a szerelem.

Szóltanul haladtunk végig egy hosszú szerpentin-uton; a végén Fauszt megállt. A karjáról enyhén a füre esett a kabátja, ő ráereszkedett, és halálra fáradtan temette a kezeibe az arcát.

— Glóriám. Így nem lehet élni. Engem fojtogat a becsületszavam. Engem halálra kinez az élet, ami neked olyan mámorosan szép. Én, Glória, megmondom most, — és a hangja fájdalmasan megcsuklott — bevallom most, hogy egy órát se tudok nélküled élni.

Fogtam, betakartam a szívemet, hogy agyon ne czirógasson a Fauszt szava, hogy el ne altasson; és belém ne csókolja az életet. Lenn, kétszáz méteres mélységben a lábaink alatt közömbösen bugtak tovább a villamosok, a Duna, mint egy fenséges fekete selyemuszály, úgy suhogott a Gellért alatt. Elnéztem messze a csillagokig s egy mozdulattal halálos, oldhatatlan lázban térdeltem le Fauszt mellé.

Fauszt magához csókolta a nyakam, és már ész nélkül, hörögve beszélt.

— Boldogságom — — van még egy mód, ahogyan kicsikarhatunk az élettől egy maréknyi szerelmet. Ha most... most... eljőnnél velem... akkor... nézd... egy golyó reggel olyan szépen megszabadítana a szívemtől téged... vagy ha el akarsz kisérni, majd adok ide, a meleg, selymes kebled alá egy kicsi golyót... lelkem... szerelmem... csak egyszer jöjj a karomba... és aztán... elmegyünk...

Örjögve rántottam meg a Fauszt vállát, és szinte futva értünk a meredek szélére. Egy keskeny gránitkőves ut, aztán a folyam örvénylett a lábunk alatt. A forrón, örökre összetapadt szívünknek csak egy nagy dobbanása kellett — vagy a lábunk csak egy vonagló lépése — és vége lett volna a láznak, szenvedésnek.

A folyamra egy nagytestű, sok piros lámpás hajó érkezett keletről, s csak uszott ide felénk. A kéménye füstje gyöngén szakadozott szét a levegőben s rövid, apró fütttyjelzéseivel ide röptt hozzánk a szél.

— Glória, — szólt Fauszt merészen — itt állunk a mélység szélén; én csak egy rándulással szorítlak még jobban a keblemhez és akkor röptünk ebből a kinzó, gyilkos fehér szerelemből a halálba. De lásd, én gyáva, rongy, félig férfi se vagyok és nem viszlek el magammal a boldogságok éjszakájába és nem rántlak akaratom nélkül magammal a mélységbe, hanem — és itt megrázta örült erővel a vállam —

hanem válaszsz és felelj, mit határoztál: közös élet, vagy közös halál?]

Összevaczogott a fogam az extázisig fokozott láztól és tébolyodottan huztam el Fausztot a mélység széléről.

— Fauszt! Hát még most sem tudod, hogy én imádom az életet, a szépséget! A szerelmet! Nem érzed, hogy a tiéd a lelkem, talán — a testem — is — az — lesz... Fauszt, minek a halál, mikor olyan édes, jó élni... élni...

— Hát élni fogsz! Glória! Ez a hegy valaha tűzhányó volt! A méhében ma is örökös tüzek forrnak — és ez most mind az én testembe szállt!... Jöjj...

A homlokom már a mohos lépcsőn hütöttem, amint Fauszt az ölembe hajtotta a fejét. A szája keresztülegette a ruhámat, és így, folyton fuldokolva azt kérdezte: élet vagy halál?

— Fauszt!... Há szeretsz, várj! Várd meg, mit hoz az élet. Talán ki tudok könyörögni a sorstól egy órát... egy percet... egy életet...

Fauszt már lecsókolta a szemem, de a lelkemmel közeledni éreztem a fekete selyemuszályt, szélén a millió gyémántkövel, láttam a lépcsőt, amely meggyuladt tőlünk és kék-vörös fényben lobogott.

— Fauszt!... — suttogtam, az arcához hajolva. — Itt vagyok. A tied vagyok. Azt mondtad... az éjszaka után eljön a hajnal... és... mert élni úgy már nem lehet... hát meg kellene halni... Fauszt... én nem halok meg... csalogat... csalogat... az élet...

— Az életben lesz hát diadalmas a szerelmünk — beszélt forrón, szikrázó szemmel Fauszt.

— Fauszt! — kiáltottam rekedten, rémülten, halálos boldogan, és az ajkam most először tapadt esztelen, kicsapó lázzal az ő ajkára.

Egy perc: és a hegy megingott; és minden tűzét kiszórta rám. Egy perc: és elaludtak a városban a villamtüzek s az égen a ragyogó csillagláncok. Egy hosszú perc: és a halott merevség után kiáltva dobbant meg a szívem és felugrottam, s a vaksötét hegyről futni kezdtem le a lobogó lépcsőn.

Fauszt megfordult, egyet hördülve fölzkogott, még egyszer kitárta a karját felém, aztán elbukott és édes, csókos, szerelmes szájával beleharapott a földbe.

(Vége.)

Vigyázzlak...

Vigyázzlak tágra nyílt szemekkel,
Vágyón lesem minden szavad,
Talán csoda történik egyszer
— Kihül a szív, ha hinni nem mer —
S lelked homálya felszakad.

Arcod színe, nyakad hajlása,
Az illat, mely körüllebeg,
Suhanó mosolyod varázsa:
A mélység egy-egy villanása,
Lelkedből egy-egy üzenet.

S mégis hiába, mindhiába,
Csak rejtelmesebb a setét —
Az ég távol csillagvilága
Ős titkait inkább kitárja,
Mint ez a közel messzeség.

Kún József.

Saison.

Jaj, az a karácsony!

— decz. 23.

Történik a Rostand-családban. Ennélfogva a családban marad.

ROSTAND (*ingujjra vetkőzve diktál három embernek*): Karácsony, karácsony, karácsony... szép ünnep, szép ünnep, szép ünnep...

ROSTANDNÉ: Édes uram, nem fáj már a fejed?

ROSTAND: Nincs időm... Leírtad már azt a verset?

ROSTANDNÉ: Nem találom.

ROSTAND: Dehogy nem! A Figaróban jelent meg tiz évvel ezelőtt. Már senkisémlékszik rá.

ROSTANDNÉ: Jó, leirom. És aztán hová küldjem?

ROSTAND: A Figarónak.

ROSTANDNÉ: De hisz ott jelent meg!

ROSTAND: Hát aztán?

ROSTANDNÉ: Hátha észreveszik?

ROSTAND: Hát aztán?... Na ja, majd én leülök és azért a rongyos ötszáz frankért újat írok annak a nyavalyás Calmettenek!

TITKÁR (*belép*): Mester, egy távirat...

ROSTAND: Mi van benne?

TITKÁR: Hiszen tetszik tudni!

ROSTAND: Nem lehet... Nem tudok több karácsonyi legendát írni.

TITKÁR: Ezer frankot kínálnak.

ROSTAND: Kik?

TITKÁR: Egy braziliai napilap.

ROSTAND: Füttyülök Braziliára.

ROSTANDNÉ: De édesem, ezer frankot akar kidobni az ablakon?

ROSTAND: Füttyülök az ezer frankra... Más ujság?

TITKÁR: A kapu előtt husz fogat vár és öt automobil.

ROSTAND: Mit akarnak?

TITKÁR: Karácsonyi cikket.

ROSTAND: Mondja meg nekik, hogy nem lehet.

TITKÁR: Mög fognak haragunnyi.

ROSTAND: Nekem ne beszéljen tájszólást. Ezzel nem lágyít meg engem. Több karácsonyi dolgot már nem tudok írni. Érti?

TITKÁR: Le akarnak ön előtt térdelni.

ROSTAND: Kérlelhetetlen vagyok. Ha száz kezem volna, se tudnék eleget írni. A feleségem már leírt hat költeményt, a fiam öt novellát, a sógorném tiz egyfelvonásos darabot. A mama is ír még vagy hatot! Többet nem lehet. Ufff!

TITKÁR: Az »Illustration« tizezer frankot ígér.

ROSTAND: Mondja meg az »Illustration«-nak, hogy füttyülök rá. Tavaly írtam nekik egyet és a címlapon mégis Anatole France arczképét hozták. Mars!

TITKÁR: Irgalom, mester!

ROSTAND: Mit akar még?

TITKÁR: Egy alázatos kéréssem volna... Egy négy-soros verset kérek a roueni »Tárogató« számára.

ROSTAND: Megőrült? Amikor nagy világlapokat küldök a fenébe, maga a roueni »Tárogató« számára kér?

TITKÁR: Az öcsém szerkeszti.

ROSTAND: Hát bánom is én. Irjon neki egyet és írja alá: »Edmond Rostand«. Fölhatalmazom rá.

TITKÁR: Kezét csókolom.

A SÓGORNÉ (*belép*): Kedves sógor...

ROSTAND: Mi baj van?

A SÓGORNÉ: Én leírtam azt a verset, amint parancsoltad, de...

ROSTAND: De?

A SÓGORNÉ: De ezt már tavaly is leírtam.

ROSTAND: Hát aztán?

A SÓGORNÉ: És tavaly is megmondtam már, hogy ezt nem te írtad, hanem Béranger.

ROSTAND: Hát aztán?

A SÓGORNÉ: Most még egyszer leadod?

ROSTAND: Tavaly nem vették észre, hogy Béranger írta. Az idén sem fogják észrevenni.

ROSTANDNÉ: És ha mégis észreveszik és le fognak leplezni?

ROSTAND: Annál jobb!

ROSTANDNÉ: Nem értem.

ROSTAND: Egyszerűen meg fogom nekik mutatni, hogy már tavaly is megjelent, tehát nem Bérangertől, hanem önmagamtól loptam el.

TITKÁR: Zseniális!

ROSTAND: Maga mit koptatja hiába a száját? Miért nem megy telefonálni?

TITKÁR: Hová telefonáljak?

ROSTAND: Telefonáljon a »New-York Herald«-nak, hogy este 10-kor ott lesz a cikk.

A SÓGORNÉ: Amerikában?

ROSTAND: Természetesen.

ROSTANDNÉ: Hogyan?

ROSTAND: A titkár ur majd lesz szíves telefonon leadni minden szót. Minden szóért száz dollárt kapok.

ROSTANDNÉ: Pupi, te édes vagy!

ROSTAND: Délután ötkor pedig jönnek a Pathétól.

ROSTANDNÉ: Ki az?

ROSTAND: A gramofonos. Bemondom neki a gramofonjába »A karácsonyfa története« című versemet. Ezért kapok tőle ötvenezer frankot.

A SÓGORNÉ: Hallatlan!

ROSTAND: Legalább tizszer annyit fog nyerni rajta. »A karácsonyfa története« című lemez egy művelt család asztaláról sem fog hiányozni, hol gramofon körül töltik a szent estét.

ROSTAND MAMA (*belép*): Dönczi, itt a kézirat.

ROSTAND: Mama, te csodálatos vagy!

ROSTAND MAMA: Miért?

ROSTAND: Ma már a tizedik versemet írod le. Csodálatosan gyors kezded van. És milyen szép írásod!

A MAMA: Csak meg ne ártson neked, édes fiam.

ROSTAND: Hiszen csak a nevemet írom alá!

A MAMA: Épp azért. A világ egyszer majd csak rájön, hogy annyit képtelen vagy írni, amennyit tőled ilyenkor közölnek.

ROSTAND : A világ ? Azt hiszed, én értem a világot ? Az emberek meg vannak bolondulva. A fejükbe vették, hogy az ő lapjuk karácsonyi számában, Rostandtól okvetetlenül legyen valami. Nem lap az, ma Franciaországban, amely tőlem nem közöl valamit. Mit csináljak ?

(Kopogás az ablakon.)

ROSTANDNÉ : Jesszus, mi az ?

TITKÁR : Egy ember az ablakon kopog.

ROSTAND : Hogy kerül ide ez az ember ?

A MAMA : Pláne a harmadik emeletre !

(Ujabb kopogás.)

ROSTAND : Nyisson neki ablakot.

TITKÁR : Azonnal. (Kinyitja az ablakot, amelyen egy ur czilinderrel beköszön.)

A CZILINDERES : Alázszolgája ! Bocsánat, itthon van Rostand ur ?

TITKÁR : Mi tetszik ?

ROSTAND (szigoruan) : Hogy kerül ön az ablakba ?

A CZILINDERES : Tolólétrán, mester... Rögtön megismertem a mestert a fényképeiről.

ROSTAND : Sajnálom, de ezuttal teljesen lehetetlen !

A CZILINDERES : Mi lehetetlen ?

ROSTAND : Lehetetlen önök számára karácsonyi cikket írnom.

A CZILINDERES : Bocsánat, nem erről van szó.

ROSTAND : Hanem ?

A CZILINDERES : Hanem arról, hogy a newyorki »Sun« című ujság tizezer dollárt ajánl föl a mesternek, ha meg méltóztatik engedni nekünk, hogy most lefotografáljuk innen az ablakból abban a helyzetben, amint a karácsonyi közleményeket írja.

ROSTAND (hozzája megy és szó nélkül pofozvágja).

A CZILINDERES (jólesően) : Könyörgöm, mester, még egyszer, csak még egyszer !... De előbb beállítom a gépet.

Reveur.

Karácsonyi érték-elmélet.

— Nemzetgazdasági tanulmány. —

1. Dr. Sikornyak J. kap karácsonyra Ormozditól egy ezüst halfürészt, mert Ormozdi egész éven át »mit ebédelték máma ?« kiáltással őt betegre ette és nem ment le róla, amíg a kávéhoz még egy kürasszót és egy regália médiát nem kapott, ellenben a cselédnek, mikor az a markát tartotta távozáskor, egy életen át borralaló helyett megkiczlizte a tenyerét. Vagyis dr. Sikornyak kap egy halfürészt ezüsből, értéke 25 K.

2. Dr. Sikornyak revansirozza magát fent körülirt Ormozdin és vesz neki viszont egy tula diótörőt, mert Ormozdi legényember, hogy valami kis butora is legyen és mert egy tula diótörő minden legénylakásban kell, mert mit csinál Ormozdi, ha késő éjjel jön haza és hirtelen diót kell törni, holott az üzletek zárva vannak

és pláne dió sincs a háznál. Vagyis Ormozdi kap egy tula diótörőt, értéke 12 K.

3. Most van dr. Sikornyaknak egy ezüst halfürésze és van Ormozdinak egy tula diótörője, vagyis veszít Sikornyak 12 koronát, veszít Ormozdi 25 koronát, vagyis készpénzveszteség 37 korona a két háztartásban. Ezenkívül veszít Ormozdi külön 13 koronát, mert a halfürészért (25 K) csak egy diótörőt (12 K) kapott. Ezenkívül veszít dr. Sikornyak 15 koronát, mert a halfürészt nyomban elküldi ajándékba örgróf Sajczag czimére, aki egy tizkoronás babát vett Sikornyak Manczikának, miért ? mert dr. Sikornyakné még mindig a legjobb karban van és örgróf Sajczag szabadon Henri Bataille után a gyermekén játszsza magát át az anya szívére.

4. Effektiv veszteség tehát dr. Sikornyak részéről 2 korona (diótörő : 12, baba : 10), szinleges veszteség 15 korona. (Halfürész : 25, baba : 10.) Elvész tehát az ürben 13 korona effektiv Ormozdi részéről, 2 korona a doktor részéről, összesen 15 korona, végleg és visszavonhatatlanul.

5. Örgróf Sajczag országgyűlési képviselő vigasztalni óhajtván Ormozdit, mert dr. Sikornyakné Ormozdival szemben is a legjobb karban van, pedig Ormozdi szabadon ifj. Dumas után egyenesen direkt az anyára játszsza magát, elküldi Ormozdinak az ezüst halfürészt, mert Ormozdi legényember, hogy valami kis butora is legyen és mert egy ezüst halfürész minden legénylakásban kell, mert mit csinál Ormozdi, ha késő éjjel jön haza és hirtelen halat kell fűrészelni, holott az üzletek zárva vannak és pláne hal sincs a háznál. Vagyis Ormozdi visszakapja a saját volt halfürészt és most megint ott áll, hogy ingyen ette betegre dr. Sikornyakékat, nem is szólva arról, hogy dr. Sikornyaknénak a »Korunk nemi élete« című izgalmi könyvet dugdosta oda és hacsak lehetett, sugás örve alatt meleget fujt a fülébe, főként h és f betűs szavakat, amelyekkel meleg lélegzet jár, mint ezt az összes nőfélreléptetők és kisiklasztók tudják.

6. Elveszett tehát (lásd : 4. fejezet) effektiv 13 korona Ormozdi részéről már az imént, most kárbavész az egész ajándéka (25 K), vagyis összesen effektiv 38 K. Ehhez hozzá 2 K a doktor részéről, effektiv összveszteség 40 K az ürben.

7. Nosza elküldi Ormozdi erre a diótörőt örgróf Sajczag országgyűlési képviselőnek, aki nosza hirtelen revansirozza magát dr. Sikornyakon a halfürészért éppen ezzel a diótörővel, aki így visszakapja nosza a diótörőjét, effektiv veszteség 12 korona, mert nekik már van egy. Effektiv össz-nosza-veszteség 52 korona az ürben és mindenkinek a magáé.

8. E világos okfejtés után tanulság : ne végy ajándékot karácsonyra, mert ezáltal sok pénz vesz el és végül is mindenkinek boszankodik, csak a kereskedő nyer, egyébként marad minden a régi.

M. F.

A Gondolat megszületése.

— *Czímképünkhöz.* —

Karácsony estéjén három ember ül együtt szegény asztal mellett; szegényes szobában: A szoba szinte egészen üres, az élőkön kívül még csak három szimbólum van benne: a festőállvány, a cello s a voltairei kávéscsésze. Festő, zenész és költő tehát az a három ember, aki itt együtt ül. A gondolkozásnak, az új gondolat keresésének három szerencsétlené, koldusa, talán kissé hóbortosa is.

A zenész vállán ott a cello nyaka, kezében a nyirettű szára és a mélybugásu hangszer halk siralommal tölti el a levegőt. A zenész melódiát keres, de még csak akkordokat és egymástól még szerteszakadt gondolatszálankokat talált. Keresi, hogy hol az egész, az új, és amint a hangszere hol csak téveteg akkordokat ad, hol pedig kezd már megtalálni, felépíteni az új melódiát, úgy kezd el a festőnek a levegőn függő, messzenéző szeme téveteg vonalakat, még körül nem határolt színfoltokat látni a képzelem határának ködlő távolában. És látja a cello legmélyebb hangjainak a hallatára felcsillanni a ragyogó bibort, a közép-hangokra sárga vagy kék színhatásokat és amikor felcsendül a cello legfelső hurja, akkor az ő szeme előtt is felujjong a piros: A kép is készül már, már a vonalak is látszanak, szinte csak a megrögzítésük munkája van még hátra: mire elkészül az ének, készen lesz a kép is.

A költő még kietlenebb távolságokba tekint, mint a festő: a saját lelke mélységeibe. Oda pedig csak behunyt szemmel lehet alátekinteni. Az asztalra hajtja a fejét s neki a cello hangja nem színeket jelent, hanem a háborgó tömeg harsogását, a gőgös nagyur hangjának recsegését, a síró anya fájdalomának zokogását, a boszuálló szavának üvöltő felcsattanását, — jön, jön már az egész, az egység, a gondolat és mire a cello egészet zendül, készen lesz a költemény is...

A cello mind halkabban zeng, mind biztosabb, állandóbb lesz a hangja, mert csak a keresés kétségbeesése sikolt, a megtalálás már nyugalmat hoz. A festő kezdi aláereszteni a szemét, a költő kezdi emelni a fejét. És ekkor felzug az első teljes akkord, utána gyöngyözik a melódia, emelkedik, száll, és végre tökéletességben pihen meg a domináns: Megvan a dal, megvan a kép és kész a költemény.

A szoba ajtaja kinyílik, az égi világ ragyogása földereng mögötte s magas, hófehér, fenségében egyszerű alak jelenik meg: Karácsony este van, megszületett a hármas Gondolat: az Út, az Igazság és az Élet.

Egy leány rajzai.

Csend!... Most feltűnnek színes vonások,
Üres lapok és gyöngéd alkotások,
S ha nem is látom a fehér kezét,
Érzem árnyékát a lapok felett.
Leány, a lelked jár e vázlatokban,
Hallani ruhád távozó neszt,
Minden vonalnál benyithatok hozzád,
Dús függönyödet orvul huzva szét.

Csitt: férfiarcz... Nem ilyenek vagyunk,
Ha rád tekintünk, másért hallgatunk,
Vascsontjainkból te még mit se értsz meg,
A férfi arcza sosem ilyen félszeg,

Írtóztatóbb a szájunk piros éle...
Most női akt jő. Selyeminge hull
— Engem nem is lát, — és gyanútlanul
Száll le a csipkék tavaszi szeszélye...

Ó jaj, ezer jaj! Itt te vagy, magad!
Büszkén ragyogsz aranykalap alatt...
S itt?... Én vagyok. Én, terajta keresztül,
Most úgy élek, amint te akarsz,
És úgy nézek, mint ónod éle rezdül
És ujjaiddal árnyékom ragyog.
Ó, fény és árnyék egyetlen harcza,
S kettőnknek képe, tul minden időn!
Ó kedvesemnek elmosódott arcza,
És arczom, melyre árnyék sose jön!

... Lám, felnyitottam színes szobádat,
Feldulva a nyugodt harmóniákat,
Kékes ujjadnak munkáját követtem
Egy második, fehér világon át,
Mely tisztábban nő a képzeletben,
S titokzatosabb, mint leányszobák.
Ahol vonal vonalhoz ért,
Kinyulok messzi kezédért
És búcsut hintve utadra, kisasszony,
Reáfektetem könyvedre az arczom.

Szabolcsi Lajos.

INNEN-ONNAN.

Ö **Bárczy István.** A főváros törvényhatóságának szerdai közgyűlésén Budapestnek egy új perspektíváját láttuk. Bárczy István programbeszédet mondott s beszéde nyomán kialakult szemünk előtt az a Budapest, amelyet szeretetünk gyakran rajzolt magának erről a mi gyönyörű fővárosunkról. A mi vázlatunk tökéletesen egyezett a Bárczy adta perspektívával s a két kép összehasonlításakor láttuk, éreztük, hogy Budapest polgármestere és mi, Budapest közönsége teljesen egyek vagyunk a szeretetben. Hogy e közös nagy szeretet mekkora eredménnyel építheti fel terveit, annak a jövő a megmondhatója. De bizonyos, hogy Budapest arculata meg fog változni. A fanatizmusunkkal szemben erőteljes maradnak a kötériák, melyek Budapestet nem Budapestért, hanem önmagukért szeretik. Ebben a hitben erősített meg annyira Bárczy István beszéde, hogy tulzás nélkül mondhatjuk: Bárczy megválasztása új hitet adott karácsonyra a hihetetlen Budapestnek.

* * *

Ö **A történetíró — tévedett.** Alig pár hete, hogy Nördau-nak gyönyörű könyve jelent meg a történetírásról. A könyv csupa merész, de szörnyen találó vád a történetírás ellen. S ami hetek előtt még vádnak látszott, az a bécsi Friedjung-per befejezése után mázsás igazság lett. Hogy a történetírás hazug és tendenciózus, ezt ad oculus demonstrálta a bécsi per, mely Friedjungnak, a híres osztrák történetírónak egy cikké nyomán indult meg. Friedjung históriát akart írni ezzel a cikkével és a tárgyalás folyamán meggyőződött róla, hogy tévedett, mert hamisított aktákra építette igazságait. Tévedett, pedig benne él abban a korban, melynek históriáját írni akarta. S ha már a jelen kort se láthatja tisztán a hisztorikus, ugyan

milyen az a történelem, melyet ma írnak az ó- és középkorról, az évszázadok előtti eseményekről. Nem bolygatjuk, hogy melyek voltak a bécsi pör rugói. Történetíróknak látszhatnak s mi nem pályázunk a történetírók nimbuszára.

* * *

24 **Kártyakérdés a szószéken.** Egyik nagy vidéki városunkban az asszonyok között annyira elharapózott a kártyázás, és egy-egy ászon olyan tekintélyes összegek fordultak meg, hogy a férjek megsokallották a dolgot, és panaszsra mentek. Panaszra, hová? Ha a hatósághoz mennek, legfeljebb a sóhivatalhoz utasítják őket. Szerencsére azonban a kártyás asszonyok és a zugolódo férjek egyaránt hithű zsidók, s így volt fórum hová appellálni a nők kártyaszennvedélye mián. Elmentek a rabbihoz, s a rabbi nemcsak hogy tudomásul vette panaszukat, hanem segíteni is igyekezett a megszorodott férjek baján. Hogyan? Ugy, hogy a legközelebbi hitszónoklata alkalmával a szószékről kiprédikálta a kártyás asszonyokat, akik az ördög bibliáját forgatják más, kegyesebb olvasmányok helyett. Erélyes volt a szónoklat, emlegetett Szodomát és Gomorrhát, úgy hogy a hölgyek igen felháborodtak a dolgon, és tulsoknak találták a rabbi beavatkozását. Talán nem is igazságtalanul. Mert csakugyan nagy kár, ha egy olyan tudós férfi, mint a rabbi, egy olyan nagyszerű szónok, mint a rabbi, efféle banalitásra pazarolja tudását és ékesszólását, hogy kártyázni nem szép, és kártyázni kárhozatos! Ezt mindenki tudja, és talán ez a tudat is hozzájárul, hogy mentül többet kártyázzunk. Így hát a rabbi egyszerűen követ dobott a kutba. De hejh, mennyivel nagyobb lenne az érdeme, ha e hiu és értéktelen kérdésnek erkölcsi alapokra való fektetése helyett inkább egy komolyabb és tudósabb probléma megfjtésére adja rá magát, s rabbinusi autoritásának súlyával végre eldönti az évszázados nagy vitát, hogy — bevágjunk-e ötre, vagy pedig megálljunk? Ha ezt a kérdést megoldja: ünnepli érte a világ, holott ha csak a kártya ellen száll sikra, kinevetik érte az asszonyok és talán egy kicsit mások is...

* * *

24 **Pyrrhusi nagyhatalom.** Most már igazán semmi kétség: nagyhatalom a sajtó. A kisebb hatalmasságok rendre behódolnak neki, kapitulálnak előtte és a barátságát keresik. Ezen a héten két olyan jelenséggel is találkozunk, amely nyilván bizonyítja, hogy koronás sarjak, sőt olyan is, akinek fején már rajta a korona, keresik a sajtó barátságát és »leadják magukat vele«. A turbulens Belgrádból érkezett hire, hogy Gyorgye herczeg lapot alapított, tehát beállt lapkiadónak; Brüsszelsből meg azt jelentették, hogy Albert, az új király, valóságos sajtóirodát rendezett be a tudósítók számára a királyi palotában. Kell-e ennél több a könnyen elégtőlőknek? A két királyi sarj behódolása nem mutatja-e nyilván, mekkora hatalom vagyunk mi, a sajtó? Igazán — és ezt csufság nélkül mondjuk — lassanként meg lesz győződve erről a hatalmaságról az egész világ, kivéve magát a sajtót, amely ezt a kedves hazugságot, ezt a bájos illúziót kitalálta a tulajdon vigasztalására. Mert hát hatalom-e az, amely megőrül rajta, hogy bejárása nyílik egy királyi palotába? És hatalom-e az, amelynek katonái győzelemről-győzelemre nyomorogják keresztül az életet? Hatalom-e az, amely az ágyukkal szemközt legfeljebb — revolverrel harcol? Hatalom-e az, amelynek vezetői analfabéták, akik a nevüket se tudják leírni? És így tovább; a kérdések hosszú sora a szomorú végtelenségig... Mi, a sajtó emberei ugyancsak boldogok lennénk, ha január elsején itt meg ott különb fizetésemeléshez jutnánk, mint a minőt erkölcsiében jelent, hogy itt egy trónörökös züllött le a sorainkba, ott meg egy új király kegyeskedett tudomást venni róla, hogy vagyunk, tehát gondolkodunk...

⊙ **Cseőke Ferencz.** A kereskedelmi miniszterium egyik legsűrűbben látogatott büroja csendesedett el váratlanul a héten. A sok-sok hivatali szál, mely a Cseőke Ferencz íróasztalán összefutott és melyet a Cseőke Ferencz tudása nagyszerű ügyességgel igazgatott: most mind összekuszálódott és künn, az előszobákban ez egyszer hasztalanul vártak az emberek. Mert Cseőke Ferenczre mindig vártak: és mindig joggal. Az ő méltóságát nem határolták körül a bürokrácia sablonjai; európai volt, egyéniség és világoslátásul a zöld asztal mellett. Odaát Budán olyan kevesen ülnek ebből a nagystilű és előkelő hivatalnok-zsánerből, hogy igazán megindító és a napihir olvasásánál sokkal hosszabb időre gondolatba ejtő a Cseőke Ferencz elmulása. Az ő intelligenciája erős tényezője volt a mi kultúréletünknek, kedvessége, szeretetreméltósága pedig melege annak a fagyos levegőnek, mely régente még ránehezedett a bürokrácia világára. Csupa kedves, jó emlék hátrahagyásával távozott innen s ezek az emlékek még sokáig barátságos otthont biztosítanak ott szellemének, ahol szívét és lelkét megéreztek valamikor.

* * *

24 **A jealcázott Cook.** Szegény doktor Cook! Hát bizony kissé megtépázottan került ki a nagy északi sark vitából. Az összegyűjtött bizonyítékait átadta a kopenhágai akadémiának, de a kitűnő testülettől rossz karácsonyi bizonyítványt kapott: véges-végig azt irták belé »elégtelen«. És ez az ítélet olyan hideg, olyan fagyos, hogy ekkora hűvösséggel talán még az arktikus vidéken se találkozott a doktor... E perczben tehát úgy van a dolog, hogy Cook bácsi csalónak tetszik a világ előtt. Hiszen lehet, hogy az, de bizonyos, hogy soha ki nem derül a családja, ha véletlenül nem támad az az emlékeztetés vitája Pearyvel. Így, amikor kenyérkérdéssé magasztosult a dicsőség kérdése, az egész világ roppant szkeptikus képet öltött és jobbról és balról bizonyítékokat kért. Ha nincs az az összeszólalkozás, mindnyájan megnyugszunk benne, hogy Cook nagy felfedező, akinek ünneplés jár ki. Igaz viszont, hogy akkor szegényebbek vagyunk egy tanulsággal: mennyire a snobizmusunk és az önünneplési vágyunk az, amely fellelkesül az ilyen haszontalan erőpazarlásokon, mint amilyen az északi sark keresése. Mert igazi értéke úgy sincs az efajta expedíciónak és nem valószínű, hogy az igazmondó Peary nagyobb szolgálatot tett volna az emberiségnek, mint a hazug Cook. Az egész sark-problémának talán ez a legsarkalatosabb pontja. És még valami. Tudniillik még mindig nem egészen biztos, hogy Cook hazudott, még mindig maradhat egy parányi kétség, és éppen ez a kis kétség, ez az apró bizonytalanság mutatja, hogy mennyivel nehezebb elérni az igazságot, mint az északi sarkot. Mert a sarkot el tudta érni egyetlen ember is, az igazságot azonban hiába keresik akadémiák és velük együtt az egész világ.

1.

A mai férfidivat.

Esztétikusok azt állítják, hogy a mai férfidivat művészi szempontból sok kívánni valót hagy hátra. Művészeink sincsenek megelégedve a mai férfiföltözettel és egy praktikus kor legszembeötlőbb megnyilvánulásának mondják.

Igaz, hogy a mai férfiföltözetről mi sem beszélhetünk nagy élrágadtatással akkor, ha annak festői szépségéről ésik szó, de mert annyi forma és oly sok részlet áll rendelkezésünkre, melyek csínosságuk mellett a határozott férfiaságot tüntetik fel, mégis csak a helyes irányt látjuk meg benne és nem fogadjuk el azt, hogy a mai divat nem lehet nagy művészi alkotások tárgya. Pedig pár héttel ezelőtt Párisban, Victor Hugo halálának ötvenedik évfordulója

alkalmával oly dolog történt, mely a mai férfidivat teljes lekicsinylését jelenti. Az ünnepély egyik kimagasló pontja ugyanis a Rodin szobrász által készített Victor Hugo-szobor volt. Ehhez ugyan kevés köze volna a férfidivatnak, ha a »Palais Royal« területén diszelgő szobor alakja nem volna meztelen!

Rodint a jelenleg élő francia szobrászok között a legnagyobb művésznek tartják és talán merészség tőlünk, ha alkotását kritika tárgyává tesszük, de nem tehetünk róla, egy férfialak meztelensége nekünk visszatetsző látvány. Ezen bizarr szobornak ily módon való megalkotása csakis a művész ellenszenvére vezethető vissza, melylyel a mai férfiruhák formái és egyszerűsége iránt viseltetik. A festői és fantasztikus ruhát mi is nagyrabecsüljük és elragadtatással gyönyörködünk annak emlékein, melyek szemeink elé varázsolják az öltözködési izlés legfényesebb korát, de azért nem adhatunk igazat ama rajongóknak, kik minden alkalommal visszasírják a középkor divatját.

A középkor daliás leventéi könnyen járhattak festői és fantasztikus öltözetben, mert ők az erőszak és az ököljog révén gazdagodtak meg. John Arundle például, kit 1379-ben a nép a tengerbe fojtott, 52 aranyhímzésű és legdrágább csipkével diszitett uj ruhát hagyott hátra. II. Richárd angol király vert arannyal és drágakövekkel diszitett 30—40.000 shilling értékű ruhában járt, míg alattvalói sárból tákolt, padozatlan viskókban laktak, amelyeken még kémény sem volt, a butorzat pedig a legszükségesebb holmiból állott.

De azok a magasrangu angol nemesek is, kik királyi vagyont érő selyemruhákban utaztak a kontinensre, hogy pompájukkal kápráztassák az idegeneket, otthon primitív lakásokban laktak, hol annyi kényelmük sem volt és annyi izlést sem fejtettek ki, mint amennyit manapság a leg-egyszerűbb polgár lakásában feltalálhatunk.

Mindezekből kitűnik, hogy amennyire haladtunk a műveltség terén, annyira általánosabb lett a közjólét és amennyire fejlődöttünk az otthonunkban kifejtett fényűzés és kényelem dolgában, annyira egyszerűbb, de egyuttal czélszerűbb lett ruházatunk. Hogy a férfiviselet talán sohasem volt oly egyszerű, mint most, azt elismerjük, de nem is kerül annyiba, mint az oly szívesen ránk olvasott középkori diszes cziczóma.

Tudós férfiak azt mondják, hogy az állatok híme azért diszesebb és szebb, mert a természetes választás a másik nem privilégiuma. Így volt ez valaha az embereknél is. De mióta a férfi magának vindikálta ezt a jogot, megjelénésére mindinkább kevesebb gondot fordított és abban az arányban, melyben ő elhanyagolta külsejének ékesítését, a nő több és több gondot fordított ruhájára, hogy a férfi figyelmét és érdeklődését magára terelje.

Azért oly elragadó szép a mai női toillette, hogy forma, disztis, színpompá, változatosság és fantasztikusság tekintetében a művészettel határos. Magunk is nagy bámulói vagyunk a szép nem mai pazarfényű toillettejének és örömmel el-elmerengünk a mai nőszabó-művészek remek alkotásain, kivált ha tudjuk, hogy azoknak árát nem nekünk kell megfizetni. De ha a fizetésre gondolunk és elképzeljük, hogy a férfiakat — mondjuk a boldog férjeket és apákat — mennyire megterheli a nők eme kedvtelése, ha elképzeljük, hogy hány kifizetetlen szabószámla nyomja a mindennapi kenyérért is küzdő családapák lelkiismeretét, ha meggondoljuk, hogy a drágaság századában nem ritkán a házi béke árán viselik a nők a viszonyaikhoz nem illő, néha kincset érő toilletteket, akkor eszünkbe jut a sárkunyhókban lakó nép és a selyemben, aranyban pompázó főurak elszömörítő története.

Vannak sokan, kik azért kifogásolják a mai férfidivat egyszerűségét, mert a nőt fényes esti ruhájában szinte kosztümirozva látják akkor, ha a férfi fekete és fehér alkatrészekből összeállított esti ruhájában jelenik meg mellette.

Mi pedig éppen az ellentétben látjuk a kedvező hatást, mert nézetünk szerint még kosztümszerűbb benyomást keltene a kép, ha a férfi is oly színes és csillogó ruhát viselne, mint a nő.

Bármiképp legyen is, számolnunk kell a helyzettel és el kell fogadnunk az angolok mai divatját úgy, amint van. Helyességét nekünk nem kell bizonyítanunk, elég annak az ismert ténynek a felemlítése, hogy a világ minden művelt nemzete követi. Követi ellenmondás nélkül a legkisebb változását és meghajol nagy következetességgel felállított szabályai előtt. Ezen elvitázhatatlan tényekkel szemben nem imponálhat nekünk a legnagyobb művész kényeskedése sem, sőt ki merjük mondani, hogy egyiknek sincs jogában a kor férfiviseletét ignorálni akkor, midőn valamely kortörténelmet jellemző mű megalkotásáról van szó.

Mangold Béla Kolos.

SZINHÁZ.

Warrenné mestersége.

(A Magyar Színház bemutatója.)

A Magyar Színház Cholnoky Viktor pompás fordításában bemutatta Shaw négyfelvonásos színjátékát. Ez a remekbe készült átköltés, *Gombaszögi* Frida diszkrét játéka és *Forrai* Rózi ujszerű és keményvonalu alakítása teljes diadalra vitte az ír költő forradalmi drámáját. Közvetlen a forró és izgalmas premiér után két fiatalember ül a villamoson és így beszélget:

— Mit akar mondani ezzel Shaw?

— Nem tudom. Ma délután kritikai munkáit olvastam. Valahol azt írja magáról, hogy ujságíró és semmi más sem akar, csak érdekes lenni. Természetesen ez sem igaz. Máshol talán közelebb jár a művészete titkához. Arról beszél, hogy a forradalmárok, az álomlátók és a lázadók mindig csak a valóság nyugodt talaján jártak és a nyárspolgárok az igazi idealisták, akik tarka álarczokat aggatnak az életre. Shaw álarcz-tépő. A hálál és a szerelem ősi maszkját szaggatja.

— Minden hit nélkül.

— A legnagyobb hittel. Csakhogy az ő meggyőződéseit öt percig tartanak. Ez idő alatt azonban máglyán tudna meghalni értök.

— Öt perc múlva pedig az ellenkezőjéért halna meg.

— Ugy van. De meghalna érte.

— Szóval, nincsen istene.

— Istenei vannak. Az elfogultság fehérszakálu istene régen meghalt Ibsennel, a nagy, szép, erős elfogulttal. A mai generáció csillagtalan világban mozog már, romok, füstölgő oltárok, horpadt kelyhek és tépett zászlók között. Mit tegyen a poéta? Az oltárokövekkel beveri a békés családok ablakait. Azután leül a romokra.

— Marius kaczag Carthago romjain.

— Kaczag is, sir is. Csak meg kell érteni. Newyorkban kifütyülték Warrenné mestersége például csunya. Shaw mestersége kimutatni, hogy mégse egészen csunya. Pirosgyulladás a fülnk és lázasan kopognak az ütöreink, mikor a kokott, a lélekfűfár hidegen, józanul, majdnem bölcsen a prostitúció mellett védbeszédet mond. Igaza van. Inkább ez az élet selyemágyban és bűnben, mint ólomgömbben rongyolni el a tudónket, fülledt szobákban halálra szürkülni és aztán megdöglölni a rohadt szalmán. Ha ő nem bukott volna el, a leánya nem járhatott volna egyetemre, nem élhetne tisztességesen és talán elbukna. Az anyja helyett. Ez a kokott hős.

IRODALOM.

Cholnoky Viktor könyve.

(Tammúz. Franklin-Társulat.)

— Később azonban megdől az igazság.

— Az ellenkezője még igazabb. Hisz épp oly elfogultság szentnek nevezni a festett leányt, mint az imázsámulyon térdező szüzet. A lány már erkölcsös. Az anyja pénzén. De utálja is az öregedő kokott hájas csuklót és aranykarpereceit. Talán nem is lett volna szabad kibillennie a régi világból és egy új leányt nevelni átkul, eleven tagadását annak a szennyes életnek, amelyet oly komoly végzetszerűséggel folytatott. Ha erősen hisz tovább is a hazugságában, boldog marad. De nem hisz benne. Ez és nem több, nem valami csinált erkölcsi büntetés Warrenné bukásának az oka. A leány csak testté válása kétségének. Élő vádbeszéd. Látó szeme az ő vak életének. Gondolj egy vak emberre, aki megoperáltatta a szemét s aztán a tükörbe néz és megundorodik a véres szemétől és az arcza förtelmétől. Vannak kellett volna maradnia.

— Ez már a tiszta szkepszis, amely önmagában is kételkedik.

— A mi világunk. *Wilde*, aki szintén ír volt, a szemöldökfájára írta: »Következetlenség«. *Shaw* még ebből sem csinál programot. Határozatlan, olyan mint maga az élet.

— Nekem egy másik név jut eszembe. *Pyrrhon*.

— A hallgató filozófus?

— Az. Aki a görög dekadencia korában élt s annyira kételkedett minden szavában, hogy semmit se mondott ki. Csak a sirfelirata maradt meg. Egy élet munkája. »Megtartam? Nem tudom.«

— *Shaw* csakugyan rokon vele. Ő a mi hitetlen életünk sirfeliratát írja. Neki is kényelmesebb lenne hallgatnia.

— De éppen itt van a nagysága. *Shaw* beszél.

K. D.

Művészet.

Egry József. Ezt a nevet találja az olvasó »A Hét« karácsonyi czinlapján, egy csudásan szép rajz alatt, mely nekünk s olvasóink gyönyörűségére készült karácsonyra. Egy hét előtt még be kellett volna mutatnunk a művészt, ma, a *Művész* kiállításának szenzációs sikere után, egyszerűen csak rá kell mutatnunk: ez az a fiatal ember, aki huszonnégy óra alatt hódította meg Budapestet, akiről művészek, műbarátok egyaránt úgy beszélnek ma már, mint egy új, egy magyar Millet-ről, a csodálatos francia parasztszeniről. Huszonnégy óra alatt jutott el ide Egry s ez annál csodálatosabb, mert nyolcz év alatt alig tudott egyetlen lépést is tenni úgy, hogy mások is észrevették volna. Pályája — felületesen nézve — szinte a rendes, hétköznapi sablonba ful: hogy nem vészik fel a mintarajziskolába a szabad iskolából, hogy kiment Bécsbe, Münchenbe, Párisba, ahol el-eljárt Delacroixhoz, a Julianba s a Colarossába (mert ott jó meleg volt s akadt ingyen modell!) hogy Jánossy Béla, a nagy műbarát hazahozatta s Ferenczyvel is csak úgy marakodott, mint párisi professzoraival, mivel-hogy »egyetlen iskolában se tetszett nekem, az igaz, hogy én sem ő nekik!« — ahogy Egry mondja. De e banális pár sorban annyi nyomor, annyi külső és belső kin húzódik meg, amennyi csak egy olyan ember lelkébe fér, aki nyolcz évi gyötrelmes kálvária-ut után, mikor egyszerre csak körül néz s a hegyen látja magát, így kiált föl: »Most már élni akarok: sokat, sokat akarok élni!« — Mi az: sokat élni? — kérdeztük s a Nagy Életre gondoltunk, Monte-Carlóval és gummirádlival. — »Mi az? Hát festeni! kifőteni magamból mindazt a sokat, ami eddig benrekedt!« ... Így nem tud beszélni az, aki ecsettel éppen csak hogy a kenyerét keresi, — így a művész beszél. Ez Egry József.

(Rm.)

Nem tudom, mennyire szabad és illik most, hogy első és pompás könyve komoly kritikai megállapításokat parancsolna reám, megrajzolni finom fejét, álomlátó, nefelegcskék szemét, egész testi mivoltában őt magát, aki mindig úgy hat reám, mint a múltból vagy a jövőből, nagyon messziről idetoppant mese-herczeg. Sokszor azt hiszem, hogy egy kis lépéskét kellene tennie, hogy innen, a budapesti aszfaltról, átlépjen a mesék világába. Az az ő világa. Ez, ami itt van, csak motívumokat szolgáltat neki, de ott tul van az igazság és a poézis és a pozitivum. Mégis természetes ez az álmodott világ. Nem érzik rajta a kénkö-szag. Semmi köze Hoffmannhoz, Barbey d'Aurevillyhez, még a vígyörgő, rémes Grabbéhez sem, akivel talán leginkább rokon. Kisértetei kozmikus kísértetek. Görögtűz, füst és festék nélkül. A németek összegyűjtötték egy csomó kísértet-novellát. Nemi kapott meg. Egy fiatal berlini író nemrég kiadta idegizgató, perverzül elfinomított novelláit, melyekkel a borzalmat akarta rám idézni. Ásitva olvastam. De Cholnoky Viktor kísértetei megdobbantották a szívemet. Ezek mélységekből szakadtak fel, szükségszerűen és végzetesen, egy élet mélységeiből, a pokolból, a sötétségből, vagy a földből. Délibábok. Fáradt, lázán csillogó álmai a földnek, amelyeket mintha nem is az erőteljes nap szült volna, hanem az éjjel hideg és zöld csillagzata, a hold. Éjjeli délibábok.

Egyszer a *A Hét*-ben egy elfelejtethetetlenül szép cikkében beszélt a látóról, az idegemberről, akinek idegszájai makranczosan szétgombolyodnak és míg egyik végük sajátja szegény testünket, a másik a végtelenbe szögell és a mindenséggel köti össze az embert. Mikor ezt olvastam, reagondoltam. Az ő idegei hálózák át így a valóságot és a fantázia birodalmát, a régés Babylont és a szegényszagu Fereniczvárost, az akkád harczos napimádó lelkét és a kalándor

zavaros, tarka, csillogó álmait. Nyugtalan és hánykódó ez az író. Talán ezért globetrotter is. Mindent tud és még azonkívül sokat. Az esprit-je révén egytestvér lehetne a francziákkal, de polihisztor, a népeket, a történelmet, a földgolyóbist kísértetiesen ismeri. Mégsem franczia. Ördögi tudás él benne. A humora pedig metsző, marcangoló, amely a brutalitást művészettel házasítja össze. A képzelte beteg meghal és a kalandor üvegszeméből köny hull. Ördögi humor. Egy mély, bensőséges élet fájdalma kaczag sorai közt; a szenvedés ördögi ujjongása, a fantasztikumból egyszerre a nyomor mézítlen lábujja csüng ki a szójátékokon, tréfákon, elhallgatásokon keresztül akárva-nemakárva elénk tűnik egy higadt agy bölcsesége, nyugalmas tudása és sugalmas megérzése, amely alighogy elárulja, micsoda szépség és gazdagság rejtőzik mögötte. Ördögi könyv.

Tartini zenéjét hallom. Az ördög trilláit.

Lehotai.

A kézcsoók. *Sebestyén* Ede novellái csöndes szobákban játszódnak le; a dialógusok halkán folynak és szomorú tablókban fejlődnek be. Kiáltások alig hangzanak el, mert rendesen szenvedő emberek beszélgetnek egymással és a fájdalmukat szeretik eltitkolni. Finom, néha nagyon is titokzatos alakok jelennek meg *A kézcsoók*-ban, kik igénytelen semmiségekért haragusznak meg egymásra és jelentéktelen hibákért pusztulnak el. Egy félreértett gesztus sodorja el őket egymástól. Ez a szomorúság rajta fekszik a kötet mindenik során, egyszer a mese aranytónusát is elfátyolozza, és a könnyed hangulatot még imagináriusabbá teszi, más helyütt a humort akasztja meg és a szatira nem juthat miatta teljes érvényre. Néma és csöndes tragédiái ezek a nagyváros hétköznapijának. Mindenesetre jószemű és meleg írónak kell lennie annak, ki meglátja és felfedezi ezeket a finomságokat; és ha *Sebestyén* Ede néha, egy-egy fantasztikus fordultnál, bele is ütközik a novella törvényes kereteibe, alakjait és kis meséiket ügyesen és a routinier kezével formálja meg.

Párisi feljegyzések. A Cluny-kávéház szomorú terraszán gubbasztanak naphosszat a párisi magyar újságírók és onnan lesik a boulevardok életét. A legtöbb éveken át sem tanul meg francziául és úgy írja haza rejtelmes álnevek alatt a szakcikkeket, mások Balkán-mizériákról tartanak szabad előadást éjszakánként a pinczereknek. A *Pusztá* Béla párisi jegyzetei nem ezek közül a hanyag és fecsegő riportok közül valók. Intelligens és színes Páris-kópiák, a metropolis egyik legérdekesebb esztendejéből: 1909-ből. Újságíró-szemmel nem is lehet világosabban meglátni az ezerféle irodalmi és művészi intrikát, mely körülöleli a nagyobb párisi szenzációkat: a Debussy-diadalok keserves introdukcióit, a Matisse-csoport negyven-termes kiállításait, a Marinetti furcsa kudarcát. *Pusztá* Béla feljegyzései hüen és érdekesen juttatják eszünkbe ezeket a párisi dátumokat.

KÖZGAZDASÁG.

Jubileumok a Magyar Jelzálog-Hitelbanknál. Az idén ért a Magyar Jelzálog-Hitelbank alapításának negyvenedik évfordulóához. A jubiláris esztendő egybeesett *Kun Ákos* igazgató jubileumával, aki most ünnepelte szolgálatának negyvenéves jubileumát. A tisztviselők ebből az alkalomból üdvözlétükkel keresték fel az érdemes igazgatót. Az idén jubilálnak még *Obersohn* Benő és *Detsinyi* Artur igazgatók is, akik hamarosan szintén elérik a negyvenéves jubileumot. Itt említjük meg, hogy *Székely* Kálmán, az intézet kormányzója Brixenben üdül. Távollétében az intézet ügyeit a bank végrehajtóbizottsága intézi, melynek báró Hatvány József, Barta Arnold és báró Madarassy-Beck Gyula a tagjai.

HETI POSTA.

Január elsejével kezdődik az új évnegyed.

Ama tisztelt előfizetőinket, kiknek előfizetése december végével lejár, tisztelettel kérjük, hogy előfizetéseiket hova-előbb megújítani sziveskedjenek.

Előfizetési feltételek:

Egész évre 20 kor.

Félévre 10 kor.

Negyedévre 5 kor.

Mutatványszámok kívánatra ingyen.

A HÉT kiadóhivatala,

VIII. ker., Népszínház-utca 22. szám.

Femme gris. Finom izlés, mélyen járó gondolkodás és nívós intelligencia. A munkában sok az értékes anyag s az egész tárcza úgy hat, mint egy Segantini triptichon. S még se közelíthetjük. A részletek nem tudnak tökéletesen egybeforogni. Megcáfolják azt a számtani igazságot, hogy három harmad — egy egész. Irjon, ha van rá érkezése, s jelentkezésképp majd az új írásokkal. Szívesen látjuk.

Szeged. M. Nem használhatjuk.

Budapest; dr. P. Sietnünk kellett a lappal az ünnepek miatt, és sorainak vételekor már magunk gondoskodtunk az esemény méltatásáról. Az adatokat azonban nagyon köszönjük, s hamarosan fel is használjuk. Üdvözlét!

Felölös szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

A Hét kiadóhivatalában egy kitűnő kárpitos és díszítő czime megtudható, aki jól és olcsón dolgozik és mindennemű szakbavágó munkát elvállal.

Feketére fest :: Hófehérre tisztít

66 hetenkint sok 100 ruhát. 66 naponta átlag 20.000 gallért, kézelőt.

Ruhák vegyileg tisztíttatnak

HALTENBERGER ruhafestőgyárában

ALAPÍTÁSI ÉV: 1810. • KASSA • ALAPÍTÁSI ÉV: 1810.

Ha fáj a feje

ne tétovázzék,
hanem használjon azonnal

Beretvás-pastillát

mely 10 perc alatt a legmakacsabb migraint és fejfájást elmulasztja. Ára 1 korona 20 fillér. Kapható minden gyógyszerárban. Készíti BERETVÁS TAMÁS gyógyszerész, Kispesztén. :: Orvosok által ajánlva. Három doboznál ingyen postai szállítás.

TAMÁSSY PARK-SZANATÓRIUMA

Dunaharaszttiban

Pestmegye.

Előrangú gyógyintézet alkoholisták, morfinisták és idegbetegség részére. Nap- és légfürdők. Dr. Lahmann szerinti diétetikus konyha. Télen-nyáron nyitva.

Telefon: Budapest környék Dunaharaszttól. 3.

☐ PROSPEKTUST
☐ KIVÁNATRA KÜLD
☐ AZ IGAZGATÓSÁG.

♦♦ Minden étkezés után egy késhegynyi ♦♦

DIGESTOL GLÜCK

♦♦ legtekélyesebb emésztőporból, ♦♦

mely elősegíti az emésztést, fokozza a bélműködést és étvágyjavítólag hat. Javalva van a gyomor és bél legkülönbözőbb bántalmainál, bélrenyheségnél, étvágytalanságnál stb.

Kapható 2 K-ért minden gyógyszerárban. 3 dobozt 5 K-ért franco küld.

FŐRAKTÁR:

GLÜCK REZSŐ gyógyszerár Budapest, VI., Hungária-körút 93.

Téli fürdőkúra. A budai Szt.-Lukácsfürdő

Nagyszállodájában és Thermal-szállodájában lakás teljes ellátással naponként 10 koronától feljebb. Minden szobától fűtött folyosók vezetnek az iszapfürdőhöz. Természetes forrómeleg kénes források, iszapborogatások. Prospektust küld a

Szt.-Lukácsfürdő Részvénytársaság Budapest, Budán.

Kristály-forrás ásványvizét étvágyat javít, gyomorrontást megakadályoz.

Étvágyat javít, gyomorrontást megakadályoz a

KRISTÁLY-forrás

szénsavval telített ásványvize. Legtisztább és legegészségesebb asztali és borvíz. — Vidékre és külföldre kérjen fuvardíjmentes szállításról árjegyzést és címezze:

Szt. Lukácsfürdő-Kutvállalat, Budapest—Budán.

TECHNIKUM MITTWEIDA.

Igazgató: A. HOLZT tanár.

Szász királyság.

Magasabb technikai tanintézet elektro- és gépészmérnökök technikusok és művezetők kiképzésére. Gazdagon felszerelt elektrotechnikai és gépépítő laboratóriumok. Tanulmányi — műhelyek. — 3610 hallgató a 36-ik iskolai évben. —

Programm stb. a titkárság által.

PATKÁNY- ÉS EGÉRIRTÓ BACZILLUS „RATIN”.

A m. kir. belügyminiszter 109428.909. VII. b. sz. a. hozott határozatával a kereskedelemügyi és földművelésügyi m. kir. miniszter urakkal egyetértőleg kijelenti, hogy a „Ratin” patkány- és egérirtó bacillus nem mérge, a patkányon, egérén kívül sem az emberre, sem pedig más állatra nem ártalmas. Ezt a m. kir. állami bakteriológiai intézet kísérleteivel is megállapította. Ismertetőt ingyen küld a fölerakat: „Ratin” bakteriológiai laboratórium képviselősege Budapest, VII., Rottenbiller-utca 30. — Fióklerakat: »Órangyal« gyógyszerár, Rákoskeresztúr.

Tátrafüred

a legelőkelőbb téli gyógy- és sporttelep.

1020 m. — Remek téli klíma. — A kontinens legnagyobb borbélyája, villamos síklóvasutttal. — Téli sportclub. — Minden modern kényelem. — Elsőrangú konyha, mérsékelt árak. — Idény december 5-től márczius végéig. — Tüdőbetegek kizárva. — Közelebbel szolgál

a fürdőigazgatóság Tátrafüred.

Pannonia-szálloda

Budapest, Rákóczi-ut 7. szám.

A Nemzeti Színház mellett.

MATTONI-FELE

GIESSHÜBLER

természetes égvényes SAVANYÜVIZ.

KŐOLAJFINOMÍTÓGYÁR R.-T.

IGAZGATÓSÁG:

BUDAPEST, V., NÁDOR-UTCZA 14.

Gyártelepek:

FIUME,
BRASSÓ ÉS
ODERBERG

Elsőrendű kőolajok, Paraffin, benzin, (ligroin, gázolin, hydrür, motorbenzin) gázolaj, aszfalt, coaks, vazelin-börkenőcs. Elismert jó minőségű, teljesen sav- és paraffinmentes ásvány-kenőolajok mindennemű célokra Orsóolaj, gépolaj, vulkánolaj, tisztító-olaj, hengerolaj.

Gyártelepek:

FIUME,
BRASSÓ ÉS
ODERBERG

Reggelizezés előtt fél pohár

SCHMIDTHAUER-féle

Használata valódi áldás gyomorbajosoknak és székszorulásban szenvedőknek.

Igmándi

keserűvíz

az elrontott gyomrot 2—3 óra alatt teljesen rendbe hozza. — Kis üveg 40 fillér. Nagy üveg 60 fillér.

